

4

BIBLIOTECA
MINERVA

Prosper Mérimée

CARMEN

POVESTIRE

TRADUCERE DE
RADU BALTAG

EDITURA
CARTEA ROMÂNEASCĂ
BUCUREȘTI

EDITURA „CARTEA ROMĂNEASCĂ“

NUMERE APĂRUTE DIN „BIBLIOTECA MINERVA“

1. M. Sadoveanu. — Dudaia Margareta.
2. L. Andreiew. — Guvernatorul.
3. L. Andreiew. — Nuvele.
4. Prosper Merimee. — Carmen.
5. M. Eminescu. — Proza literară.
6. T. Robeanu. — Poezii postume.
7. Alphonse Daudet. — Scriori din moara mea.
8. Teodor Várnay. — Istoria vieții mele.
9. Ioan Slavici. — Spira Oâlin.
10. I. Rossignon. — În livadă.
- 11—12 I. N. Potapenko. — În slujbă adevărată.
13. N. N. Beldiceanu. — Oca dintâi iubire.
14. Karl Emil Franzos. — Vrăjitoarea.
15. C. Negruzzi. — Traduceri în proză.
- 16—17. N. V. Gogol. — Taras Bulba. Vol. I și II.
18. Al. G. Doinaru. — Călugărul Gherasim.
19. I. Slavici. — Din valurile vieții.
20. Camille Flammarion. — Visuri înstelate.
21. Ivan Turgheniev. — Povestiri vânătoarești.
22. R. Festicz. — Tărături bizare.
23. Grazia Deledda. — Valurile vieții.
24. Mumuleanu, Hrisoverghi, Cuciureanu. — Scrieri alese.
25. H. S. Olcott. — Catechismul Bisericii Buddhiste de Miază-zi.
26. Alphonse Daudet. — Ni-verneza.
27. Louis Jacolliot. — În țara fahirilor.
- 28—29. Prosper Merimee. — Colomba. Vol. I și II.
30. Dr. Andrei Iliescu-Lespezi. — Căsătoria fața de știință.
31. O. Pursch. — Maestrul muzicanți.
32. Fridtjof Nansen. — Spre Pol.
33. Artur Gorovei. — Datinele noastre la naștere.
34. Guy de Maupassant. — Cei dintâi fulgi.
35. Z. Bârsan. — Nuvele.
36. Scarlat Georgescu. — Cartea Poporului sau Drep-turi și Datorii.
37. I.-A. Candrea. — Din Bătrâni.
38. A. Dumas Tatăl. — Strigoii Carpaților.
39. I. Adam. — Voia mării.
40. Victor Anestin. — Stelele.
41. G. Verga. — Fire de tigroaică.
42. I. Ciocârlan. — Vis de primăvară.
43. Jules Claretie. — Mansarda.

1300
BIBLIOTECA „MINERVA“

No. 4.

PROSPER MÉRIMÉE

CARMEN

POVESTIRE

TRADUCERE DE

RADU BALTAG

Fără înu.

Cluj-

BUCUREȘTI

EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ»,

B-DUL ACADEMIEI

840-3
M 60

840-32=595

754405P

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
„OCTAVIAN GOGA“
CLUJ

P/M60

AS. N. P. M. în n. u. s.
Cluj-

CARMEN

I.

Mi-am închipuit în totdeauna că geografii nu știu ce spun când așează câmpul de luptă al Mundeii în țările Bastuli-Poeni, lângă Monda cea modernă, cam la vre-o două leghii spre nord de Marbella. După presupunerile iscate în mine pe când căteam pe anonimul autor al lui *Bellum Hispaniense* și după câteva informațiuni culese în minunata bibliotecă a ducelui d'Ossuna, eu cred că numai la împrejurimile Montillei trebuie căutat memorabilul loc unde Cezar își pusesese de gând să dea lovituri hotărâtoare șampionilor republicei. Aflându-mă, pe la începutul toamnei 1830, în Andaluzia, făcui o excursiune destul de lungă ca să gonesc înodelile ce mai rămăseseră în mine. Un

memoriu pe care-l voi publică în curând (va gonî, nădăjduiesc, orice umbră de bănuială din mintea tuturor arheologilor de bună credință. În așteptare ca lucrarea mea să dezlege în sfârșit problema geografică, care preocupă întreaga Europă savantă, vreau să vă povestesc o mică istorioară; ea nu va strică întru nimic interesantei chestiuni a localității unde e situată Monda.

Inchiriasem în Cordova o călăuză și doi cai și o pornisem la drum fără alt bagaj decât *Comentariile lui Cezar* și vre-o două-trei cămăși. Într'o bună zi, după ce rătăcisem prin părțile mai ridicate ale câmpiei din Cachena, frânt de oboseală, prăpădit de sete și pârilit de un soare arzător, îl dan tocmai dracului pe Cezar și pe fiii lui Pompei, când deodată zării, destul de îndepărtat de poteca pe care umblam, un stufiș verde, semănat cu stuhuri și trestii. Într'adevăr, apropiindu-mă bine, văzui că așa numitul stufiș, era o baltă unde se pierdea un râuşor care, după cât se părea, luă naștere dintre două piscuri înalte ale sierrei de Cabra. Imi zisei că, înaintând spre deal, voi găsi în mijlocul stâncilor o apă mai rece, broaște și lipitori mai puține cu alu-

rea și poate chiar puțină umbră. Cum intrai în strâmtoare, calul meu necheză și un alt cal, pe care nu-l vedeam nicăirea, îi răspunse numai decât. Abia făcui vre-o sută de pași și strâmtoarea, care se lărgea deodată, îmi arată un fel de cire firese, foarte bine umbrit de vârfurile de stânci care-l înconjurau. Nici nu eră cu putință unui călător să găsească un loc, care să-i făgăduiască un popas mai plăcut de cum eră acela. La poalele ascuțitelor stânci, izvorul tâșnea spumegând ca să cadă apoi într'un bazin căptușit cu nisip alb ca zăpada. Cinci sau șase stejari, verzi și frumoși, veșnic ocrotiți împotriva vântului și udați de izvor, se înălțau pe marginile lui și-l acopereau cu frunzișul lor stufos; în sfârșit, în jurul bazinului o iarbă fină, lucioasă, îți înfățișă un pat așa cum nu puteai găsi altul mai bun nici la zece leghe de jur împrejur.

Nu mie mi se cuvine cinstea de a fi descoperit un loc așa de frumos. Când ajunsei acolo, găsi un om culcat pe jos, care părea chiar adormit. Deșteptat de nechezatul cailor el sări în sus și se apropie de dobitocul său care, profitând de odihna stă-

pânului, ronțăise o grămadă de iarbă. Acela pe care îl seulase venirea mea, era un flăcău de statură mijlocie, dar de o înfățișare viguroasă; privirea îi era întunecată și mândră. Chipul său, care părea a fi fost odată frumos, se înegrise, din pricina soarelui, mai tare decât păru-i. Cu o mână ținea frâul calului și cu cealaltă o carabină. Mărturisese, că dintru'ntâi carabina aceea și aerul sălbatec al purtătorului ei, mă cam neliniștiră; nu credeam însă în hoți; prea mi se vorbise mult de ei și nu-i întâlnisem niciodată. Dealtmintrelea, văzusem prin partea locului atâția oameni de treabă înarmându-se până în dinți, când aveau nevoie să meargă la târg, că o armă de foc nu mă lămurea îndeștul asupra moralității aceluia ce o ducea în spinare. — Și apoi, îmi ziceam: ce o să facă el cu *Comentariile* elzevir? Așa că, îl salutai pe omul cu carabină printr'un semn prietenos cu capul și-l întrebai zâmbind, de nu cumva îi turburasem somnul. Fără să-mi răspundă, mă măsură din cap până'n picioare; apoi, mulțumit se vede de mutra mea, începù să cerceteze cu privirea pe călăuza, care venea tocmai spre noi. Deodată călăuza pâlî și se

opri cu spaimă. Proastă întâlnire! îmi zisei; dar prudența mă sfătuiă să nu dau pe față nici o neliniște. Mă scoborîi de pe cal, îi spusei călăuzei să-i scoată șeana și îngenunchind la marginea izvorului, îmi scufundai mânilor și capul în apă; apoi îi trăsei o sorbitură lungă, așa culcat pe burtă, ca soldații cei proști ai lui Gedeon.

În vremea asta luam seama necunoscutului și călăuzei mele. Cel din urmă se apropiă cam turburat; necunoscutul părea a nu avea gânduri rele în privința noastră; dăduse drumul calului și carabina, pe care o ținuse în mână la înălțimea brațului, eră acum aplecată spre pământ.

Crezui de cuviință să mă prefaț că n'am băgat de seamă nimic; de aceea mă aruncaî pe iarbă și cu chipul senin îl întrebai pe omul cu carabina de nu cumvâ are vre-o scăpărătoare. Apoi scosei tabacherea din haină. Necunoscutul, fără să rostească un cuvânt, se căută prin buzunare, scoase o cremene și aprinse fitilul. Vădit lucru, îl îmblânzise; căci se așeză în fața mea, dar tot cu arma în mână. După ce'mi aprinsei țigara, luai din tabachere alta, pe cea

mai bună din câte aveam și îl întrebai dacă dorește să fumeze.

— Da, domnule îmi răspunse :

Erau cele dintâi cuvinte pe cari le auzeam din gura lui ; băgai însă de seamă că el nu îl rostea pe s în felul andaluzilor, ceea ce mă făcù să cred că e un călător ca și mine, mai puțin arheolog poate.

— Iată o țigară bună, îi zisei oferindu-i o adevărată „regalia“ de Havana.

Îmi mulțumì ușor cu capul, își aprinse țigara dela a mea, îmi mai mulțumì odată în acelaș chip, și începù să fumeze cu o poftă grozavă.

— Ah ! strigă el la cel dintâi fum care îi ieși prin gură și nări, — de când n'am mai fumat eu !

În Spania, o țigară dată și primită, stabilește legături de ospitalitate, așa cum se întâmplă în orient cu pâinea și cu sarea. Omul meu se arată mai vorbăreț de cum m'aș fi așteptat. Dealtmîntrelea, cu toate că se dădea drept un locuitor din Montilla, el cunoștea destul de rău locurile acelea. Nu știă nici numele văiei încântătoare unde ne aflam ; nu putea să 'mi numească nici un sat din împrejurimi ; în sfârșit, între-

bându-l de nu cumvã văzuse prin partea locului acoperișuri de olane, pietre sculptate, el îmi mărturisì că nu prea are obiceiul să se uite la lucruri de astea. In schimb se arată un minunat cunoscător de cai ; mi-l critică pe al meu, ceeace nu erã greu, apoi făcù genealogia calului său care ieșea din faimoasele herghelii din Cordova : animal nobil, într'adevăr, și care ducea atât de mult la oboseală că, într'o zi, după cum susțineã stăpânul său, el făcuse mai mult de treizeci de leghe, numai în galop și în trap mare. In mijlocul cuvântării sale, necunoscutul se oprì de odată bruse, necăjit par'că pe el că vorbise prea mult.

„Mi'erã degrabă să ajung la Cordova, reluă el stânjenit. Aveam nevoie să dau ochii cu judecãtorii pentru un proces...” Și pe când vorbeã, îl tot priveã pe Antonio, călãuza mea, care aplecase pleoapele.

Umbra și izvorul mă încântarã atât de mult, încât îmi adusei aminte de vre-o câteva bune bucăți de șuncă, pe cari prietenii mei din Montilla mi-le dăduse la plecare.

Intinsei masa și-l rugai pe străin să ia parte la dânsa. Dacă nu fumase de mult,

apoi desigur că nici nu mâncase nimic, de patruzeci și opt de ore cel puțin, căci înghitea ca un lup flămând. Și mi-am zis că întâlnirea noastră fusese norocul lui. În vremea aceasta Antonio mâncă puțin, bea și mai puțin și nu vorbea mai de loc, cu toate că-l știam flecar fără de pereche. Musafirul nostru părea că-l stingherea și o neîncredere vădită, a cărei pricină nu o puteam lămuri, îi ținea pe amândoi la distanță.

Cele din urmă fărâmituri de șuncă și de pâine dispăruseră ; eram cu toții la a doua țigară ; poruncisem călăuzei mele să pună șeava pe cal și mă pregăteam tocmai să'mi iau ziua bună dela noul prieten, când el mă întrebă deodată unde socoteam să'mi petrec noaptea.

Înainte să fi avut vreme să iau seama unui semn pe care mi-l făcù Antonio, îi răspunsei că merg la venta del Cuervo.

— Prost adăpost pentru un om ca d-ta, domnule... Și eu mă duc într'acolo și dacă îmi dai voie să te însoțesc, vom face drumul împreună.

— Foarte bucuros, îi răspunsei încălîcând pe gal,

Călăuza mea care 'mi ținea scara, îmi făcù din nou semn cu ochii; dădù din umeri, ca și cum aș fi voit să-l asigur că mă simțeam pe deplin liniștit, și o pornirăm la drum.

Semnele misterioase ale lui Antonio, neliniștea lui, cele câteva cuvinte pe cari le scăpase necunoscutul, mai ales goana aceea de treizeci de leghii și lămurirea puțin mulțumitoare cu care își însoțise povestirea, toate astea îmi întăriră părerea pe care trebuia să mi-o fac despre soțul meu de călătorie! Nici nu mă mai îndoiam: aveam de aface cu un contrabandist și poate chiar cu un hoț, dar ce îmi pasă mie? Cunoșteam destul de bine firea spaniolului ca să știu că nu trebuia să mă tem de un om care mâncase și fumase cu mine. Prezența lui chiar erà o ocrotire în cazul vreunei întâlniri neplăcute. Dealtmîntrelea îmi părea bine că cunosc un tâlhar. Nu prea ai privilegiul să stai de vorbă cu hoții de drumul mare; apoi e și un farmec să te găsești lângă unul din acești oameni primejdioși, mai ales când îl vezi liniștit și îmblânzit.

Îmi pusem de gând să-l ademenesc așa

încât să-mi facă mărturisiri, și, cu toate elipirile din gene ale călăuzei mele, adusei vorba de hoți și de bandiți. Bine înțeles, vorbeam de ei cu respect. Eră pe atunci în Andaluzia un bandit faimos cu numele Joze-Maria, de ale cărui fapte toată lumea știa. „Dacă aș stă eu acum alături de Joze-Maria?” îmi spuneam... Atunci începui să înșir toate poveștile, pe cari le știam despre acel erou, și toate spre lauda sa — iar la urmă exprimai sus și tare admirațiunea mea pentru dânsul.

— Joze-Maria e un prost, îmi zise cu răceală străinul.

„Își cunoaște lungul nasului ori e asta un prisos de modestie din parte-i?” mă întrebai eu; căci, privind îndelung la tovarășul meu de drum, descoperisem pe chipul lui toate semnalmentele lui Joze-Maria, pe cari le citisem pe afișurile lipite pe porțile mai multor orașe din Andaluzia. Da, el e... Părul blond, ochii albaștri, gura mare, dinții frumoși, mâinile mici; o cămășe fină, vestă de catifea cu nasturi de argint, jambiere de piele albă, un cal roib... Nici o îndoială. Să-i respectăm incognitul.

Sosirăm la venta. Am găsit-o așa cum

îmi fusese descrisă, adică una din cele mai mizerabile din câte am întâlnit. O încăpere mare servea de bucătărie, de sufragerie și de dormitor. Focul ardea în mijlocul odăii pe o piatră și fumul ieșea printr'o gaură făcută în acoperiș; ori, mai bine zis, nu ieșea de fel ei rămânea pe loc ca un nor, la doi metri deasupra dușumelei. Dealungul zidului erau așternute vre-o cinci-șase pături de mături; paturile călătorilor. La douăzeci de pași departe de casă, adică de unica încăpere pe care am descris-o, se înălță un șopron, care servea de grajd. În acel loc încântător, n'am găsit alte ființe omenești decât o femeie bătrână și o fetiță de vre-o 10 până la 12 ani, amândouă de culoarea seului și îmbrăcate în zdrențe îngrozitoare. — Iată tot ce a rămas, îmi zise eu, din populația anticei Munda Baltica! O Cezar! o Sextus Pompei! ce uimiți ați fi de ați mai veni pe lume!

Zărindu-mi însoțitorul, bătrâna lasă să-i scape un strigăt de surpriză :

— Ah! senior don Joze! strigă ea.

Don Joze încrunță din sprânceană, și ridică mâna cu un gest de porunceală; baba tăcù numai decât. Mă întorsci spre călăuza

mea, și cu un semn tainic o făcui să pricorpă că știam cine e omul, alături de care aveam să dorm în noaptea aceea. Cina fù mai bună de cum m'aș fi așteptat. Ni se servi, pe o mescioară joasă, un cocoš fript pe orez, cu ardei, apoi ardei cu unt-delemn și în sfârșit *gaspacho*, un fel de salată tot de ardei. Mâncările acestea pipe-rate ne făceau să sorbim cam des dintr'un urcior cu vin de Montilla, pe care-l găsi-răm delicios. După masă, văzând o man-dolină atârnată în cui — în Spania gă-sești ori unde mandoline — întrebai pe fe-țița care ne servise, dacă știà să cânte.

— Nu, răspunse ea ; dar don Joze cântă așa de bine !

— Fii bun, îi zisei, și cântă-ne ceva ; mor după muzica d-tră națională.

— Nu pot refuzà nimic unui domn așa de cinstit, care-mi dă țigări atât de minunate ! strigă don Joze bine dispus.

Și după ce i-se dete mandolina, el îi atinse coardele cântând și din gură. Vocea îi erà aspră dar plăcută, aria melancolică și bizară ; cât despre cuvinte, nu înțelesei nici unul.

— Dacă nu mă'nșel, îi spusei, aria pe care

ai cântat-o nu e spaniolească. Ea seamănă mai mult cu acele *zorricos* pe cari le-am auzit în *Provincii* și cuvintele trebuie să fie din limba bască.

— Da, îmi răspunse don Joze întunecat. Puse mandolina jos și, cu brațele încrucișate, începù să se uite la focul, care se stingeà. Erà foarte trist. Luminat de o lampă așezată pe o măsuță, chipul lui nobil și feroce mi-l aminti pe Satan al lui Milton. Ca și el, însoțitorul meu se gândea poate la locurile pe cari le părăsise, la exilul la care erà condamnat cine știe din ce pricină. Încercai să-l fac să mai steà de vorbă, dar el nu-mi răspunse, ci rămase scufundat în tristețele-i cugetări. Bătrâna se culcase într'un colț al odăii, sub adăpostul unei pături găurite, întinse pe o fringhie. Fetița o urmasă în această retragere rezervată sexului frumos. Deodată călăuza mea se sculă și mă rugă să-l urmez în grajd ; dar, la cuvântul acesta, don Joze, ca speriat din somn, îl întrebă cu un glas aspru unde voià să se ducă.

— În grajd, răspunse călăuza.

— Ce vrei să faci acolo ? cailor li s'a dat mâncare. Culcă-te aci, domnul îți dă voie.

— Mi-e teamă ca nu cumvâ calul domnului să fie bolnav; de aceea am vrut să-l vadă și dânsul, poate că va ști ce să-i facă.

Vădit lucru, Antonio dorea să-mi vorbească în taină; nu voiam însă să-l fac pe don Joze să bănuiască ceva; mai bine eră să-i arăt cea mai mare încredere. Ii răspunsei lui Antonio că nu mă pricepeam la cai și că-mi eră somn. Don Joze însă îl urmă în grajd de unde apoi se întoarse singur. El îmi aduse vestea că animalul n'avea nimic, dar că Antonio ținea atât de mult la dânsul, încât se apucase să-l frece cu jiletea sa pentru a-l face să transpire. În vremea aceasta mă întinsesem pe una din pături, având grija să mă învelesc bine în mantaua mea ca nu cumvâ să m'ating de dânsa. După ce-mi ceru iertare de îndrăsneala lui de a se culea alătura de mine, don Joze se întinse pe jos în fața ușei; înaintea însă de a se deda odihnei, el cercetă capsă carabinei și-și puse arma sub dășagii cari îi serveau de pernă. După cinci minute adormirăm.

Imi închipuisem că obosit cum eram, voi putea să dorm chiar sub astfel de adăpost; dar după scurgere de un ceas, niște mân-

cărimi foarte neplăcute mă sculară din somn. Indată ce pricepui ce însemnă aceasta, mă ridicai cu convingerea că ar fi mai bine să petrec noaptea afară, decât sub acoperiş inospitalier. Mersei pe vârful degetelor până la uşe, trecui peste corpul lui don Joze care dormea somnul dreptilor şi ieşii din casă fără să-l deştept. Lângă poartă era o bancă mare de lemn ; mă întinsei pe dânsa şi încercai să dorm din nou.

Eram cât p'aci s'aţipese pentru a doua oară, când mi se părù că văd umbra unui om şi umbra unui cal trecând fără sgomot pe dinainte-mi. Mă ridicai în capul oaselor şi mi se părù că-l recunosc pe Antonio. Uimit de a-l vedeà afară din grajd la acea oră, mă îndreptai spre dânsul ; Antonio mă zărise şi stătuse pe loc.

— Unde e ? mă întrebă el.

— În venta ; doarme ; se vede că nu-i este frică de ploşniţe. Dar ce faci cu calul ăsta ?

Şi băgai de seamă că scoţându-l din grajd, Antonio îi învelise cepitele eu cârpă, ca să nu facă sgomot.

— Vorbeşte mai încet, pentru Dumnezeu ! îmi zise Antonio. D-ta nici nu ştii cine e omul acesta : e Joze Navarro, cel mai mare

bandit din Andaluzia. Toată ziua ți-am făcut semne, pe care n'ai vrut să le înțelegi.

— Ei și ce-mi pasă ? îi răspunsei. El nu ne-a jefuit și pui prinsoare că nici n'are de gând s'o facă.

— Se poate : dar oricine-l va prinde încasează două sute de ducăți. La o leghe și jumătate de aici se află un post de lăncieri ; înainte de revărsatul zorilor mă întere cu vre-o câțiva soldați voinici. Aș fi luat calul lui, dar e așa de rău, că nimeni din Navarro nu se poate apropia de dânsul.

— Dracul să te ia ! îi răspunsei. Ce rău ți-a făcut bietul om de vrei să-l dai de gol ? Dealtmintrelea, ești sigur că el e tâlharul pe care îl crezi ?

— Cât se poate de sigur ; adineaora m'a urmat în grajd și mi-a spus : „Tu pari a mă cunoaște și dacă îi descoperi acestui domn cine sunt, îți voiu sbură creerii“. Rămâi domnule, rămâi lângă el. Cât te-o ști pe dumneata acolo, nu va bănuî nimic.

Tot vorbind ne'ndepărtasem destul de venta pentruca potcoavele calului să nu mai fie auzite de acolo. Antonio îi scoase cârpele de pe copite și se pregătea să se urce pe se,

Ca să-l rețin încercai rugăminti și amenințări.

— Sunt un om sărac, d-le, îmi zise el, două sute de ducati nu's lucru de nimic, mai ales când e vorba să scapi lumea de un astfel de vierme. Dar ia seama: când s'o deșteptă Navarro are să dea fuga la carabină și atunci vai de d-ta! Eu nu mă mai pot da înapoi; fă ce-oi ști.

Și Antonio se urcă pe șea; dete pinteii calului și dispărură în întuneric.

Eram foarte supărat pe călăuza mea și destul de neliniștit. După câteva clipe de gândire mă hotărâi să intru în han. Don Joze dormea încă obosit, fără îndoială, de vegherile și de goanele mai multor zile aventuroase.

Fui silit să-l scutur zdravăn pentru a-l scula și nu voin uită niciodată privirea lui sălbatecă și mișcarea pe care o făcù ca să apuce carabina pe care din prudență, o dădusem cu câțiva pași mai încolo.

— D-le, îi spusei, îți cer iertare de a te fi deșteptat: dar am să-ți fac o întrebare nătângă: ți-ar părea bine să vezi sosind aci o jumătate duzină de lăncieri?

Sări în sus și cu o voce teribilă:

— Cine ți-a spus ?

— Ce-ți pasă de unde vine sfatul ; numai bun să fie.

— Călăuza d-tale n'a trădat... am s'o învăț eu minte ! Unde s'a dus ?

— Nu știu.. In grajd mi se pare... dar alt-cineva mi-a spus...

— Cine ? Baba ?

— Cineva pe care nu-l cunosc... Fără multă vorbă ; vrei să aștepti soldații ori nu ? Dacă nu vrei să-i adăști, nu-ți pierde vremea ; dacă da, bună-seara, îți cer iertare de a-ți fi întrerupt somnul.

— Ah ! călăuza ! călăuza d-tale. Mi-a cam trecut mie așa ceva prin minte... dar... lasă-l pe mâna mea. Rămas bun, domnule. Dumnezeu să-ți răsplătească după merit. Nu sunt așa de rău după cum crezi d-ta ; da, mai e ceva bun în mine... rămas bun, domnule. Imi pare numai rău că nu mă pot achita față de d-ta.

— Drept răsplată serviciului pe care ți l-am adus, promite-mi, don Joze, să nu bănuiești pe nimeni și să nu te gândești la răsbunare. Ține, iată vre-o câteva țigări să ai pe drum ; călătorie bună !

Ți întinsei mâna.

El mi-o strânse fără să-mi răspundă, își luă carabina și dășagii și după ce spuse câteva cuvinte bătrânei într'o limbă pe care n'o putui înțelege, dete fuga la șopron. După câteva minute deslușii galopul calului său pe câmpie.

Mă culcaiu iar pe bancă, dar nu mai putui adormi. Mă întrebam dacă bine făcusem să scap de pedeapsă pe un hoț și poate chiar pe un omorîtor, numai fiindcă mâncaserăm împreună șuncă și orez. Nu trădasem oare pe călăuza mea care era de partea legilor? nu-l expusesem eu la răsbunarea unui uei-gaș? Dar datoriile de ospitalitate!... Prejudecată de sălbateci, îmi spuneam; eu voi fi răspunzător de toate crimele, pe care le va făptui banditul de acum înainte... Și totuși, prejudecată să fie acest instinct al conștiinței, care se împotrivește tuturor raționamentelor? Poate, dar în situația delicată în care mă aflam, nu-mi putui înăbuși remușcărilor. Pluteam încă în cea mai mare nesiguranță în privința moralității faptului meu, când văzui venind spre mine o jumătate duzină de lăncieri împreună cu Antonio care, prudent, se ținea în urma lor. Mă îndreptai spre ei și le spusei că ban-

ditul o luase la goană mai bine de două ceasuri. Bătrâna, întrebată de brigadier, răspunse că-l cunoștea pe Navarro dar că, singură cum eră, n'ar fi îndrăsnit niciodată să-l dea de gol și să-și pună viața în primejdie. Ea adăugă că obiceiul lui, ori de câte ori venea la dânsa, eră să plece în totdeauna la miezul nopții. Pe mine mă duseseră la câteva leghii de acolo unde mi-se ceru pașaportul și unde un alcad mă puse să semnez o declarație; după aceea, mi-se dete voie să-mi reiau cercetările arheologice pentru cari călătoream. Antonio, care bănuia că eu îl făcusem să piardă cele două sute de ducați, prinse pică pe mine. Cu toate astea ne despărțirăm la Cordova în bună prietenie; acolo, îi dăduni bacșișul cel mai bun, pe care mi-l îngăduia starea finanțelor mele.

II.

Am petrecut câteva zile la Cordova. Mi se vorbise de un oarecare manuscript aflător în biblioteca dominicanilor și în care aș fi putut găsi lucruri foarte interesante asupra Mundeii antice. Foarte bine primit de sfinții părinți, îmi petreceam ziua în schitul lor, iar seara ieșeam de mă plimbam prin oraș. Pe la apusul soarelui găsești în Cordova o mulțime de lume pe cheiul drept al Guadalquivirului. Văzduhul în acel loc e plin de mirosul unei tăbăcării, care mai păstrează încă vechea celebritate a țării în care se lucrează curelăria; In schimb însă priveliștea e frumoasă. Cu câteva minute înainte de *angelus*, un număr mare de femei se duc pe malul râului, mai jos de cheu. Nici un bărbat n'ar îndrăsnii să se amestece printre ele. Și de vreme ce sună *angelus*, e semn că se înserează. La cea din urmă lovitură de

clopot, femeile se desbracă și intră cu toatele în apă. Ce strigăte, ce râsete, ce gălăgie! De sus, de pe cheu, bărbații cascadează ochii la ele dar... nu văd cine știe ce lucru mare. Cu toate acestea formele albe și nesigure cari se desprind de pe albastrul întunecat al apei, dau avânt spiritelor poetice; și, cu puțină imaginație, nu ar fi greu să și-o înfățișezi pe Diana și pe nimfele ei în bae, fără nici o teamă de soarta lui Acteon. Mi s'a spus că mai mulți glumeți s'au strâns odată laolaltă și l-au mituit pe clopotarul catedralei ca să sune *angelus* cu douăzeci de minute înainte de ora convenită. Soarele eră încă pe cer, dar nimfele din Guadalquivir, mai înerezătoare în clopot decât în soare, nu șovăiră o clipă, ci-și făcuseră toaletele pentru bae. Toalete foarte simple dealtminteri. Eu nu am luat parte la faimoasa glumă; nu eram încă în partea locului; și elopotarul de pe vremea mea nu se lăsă mituit de nimeni. Amurgul eră întunecat; și doar o pisică ar fi putut deosebi pe cea mai bătrână vânzătoare de portocale de cea mai drăguță lucrătoare din Cordova.

Intr'o seară fuman pe întuneric, rezimat

de parapetul cheiului, cînd deodată, o femeie suind scara care ducea la râu, veni de se așeză lângă mine. Ea avea prins în păr un buchet de iasomie ale căror petale împrăștiau seara o mireasmă îmbătătoare. Eră îmbrăcată simplu, poate chiar sărăcăcios; vestmintele îi erau negre, așa cum se poartă seara mai toate lucrătoarele. Femeile de lume, nu poartă negru decât dimineata, seara ele se îmbracă *à la française*. Sosind lângă mine, femeia lăsă să-i lungece pe umeri manteluța care-i acoperea capul și, *la lumina întunecoasă care cade din stele*, băgai de seamă că eră tânără, mițitică, bine făcută și că avea ochii foarte mari. Imi aruncai numai decît țigara. Ea pricepù politeța această franțuzească și se grăbi să-mi spue că mirosul de tutun îi plăcea și că ea însăși fumă ori de câte ori găseă vre-o *papelitos moale*.

Aveam, din fericire, mai multe *papelitos* în tabachere și i-le oferii. Avù bunătatea să ia una căreia îi dete foc cu capătul unei sfori aprinse pe care ni-o aduse un copil în schimbul unui ban de cinci. Tot amestecând fumul țigărilor noastre, stătuăm mult de vorbă pe cheiul deșert. Nu

mă crezui deloc indiscret invitând-o la o înghetată. După o șovăire modestă primii, înainte însă de a se hotărî, mă rugă să-i spun cât erà ora. Scosei ceasornicul, îl făcui să sune și sunetul acesta părù a o mirà foarte mult.

— Ce născociri și pe la d-tră, domnilor străini! Din ce țară ești, domnule? Fără îndoială, englez!..

— Francez și plecata d-tale slugă. Și mata domnișoară ori doamnă, ești desigur din Cordova?

— Nu.

— Atunci ești andaluză; îmi pare că recunosc aceasta după graiul matale așa de dulce.

— Dacă iei atât de bine seama la accent, nu se poate să nu ghicești cine sunt.

— Cred că ești din țara lui Isus, la doi pași de rai.

(Invătasem metafora aceasta, care designă Andaluzia, dela prietenul meu Francisco Sevilla, cunoscutul picader).

— Ei așa! raiul.. oamenii de aci spun că nu suntem făcuți pentru el.

— Ești poate maură, ori.. mă oprii neîndrăsnind să-i spun: ovreică.

— Haide, haide, vezi bine că sunt țigancă ! vrei să-ți dau cu ghiocul ? Ai auzit vreodată de Carmencita ? Eu sunt.

Sunt cincisprezece ani de atunci ; eram pe vremea aceea atât de puțin credincios încât nici nu mă 'nfricoșai văzându-mă alături de o vrăjitoare. „Bun ! îmi zisei ; săptămâna trecută am stat la masă cu un hoț de drumul mare ; hai să merg acum să iau înghețata cu o slujbașă a Satanei. Multe ți se 'ntâmplă în călătorie“. Mai aveam și alt motiv să mă 'nprietenesc cu dânsa, o spun spre rușinea mea. Când am ieșit din liceu, mi-am pierdut câtvă timp cu studiul științelor oculte.

Vindecât mai târziu de patima unor astfel de cercetări, mai păstram totuși o anumită curiozitate pentru toate superstițiile și îmi plăcea foarte mare să aflu până unde duc tiganii arta magiei.

Tot vorbind intrară în *neveria* (un fel de bragagerie) și ne așezară la o măsuță, pe care se odihnea o lumânărică închisă într-o bășică de sticlă. Acolo cercetai pe *gitana* la largul meu, în vreme ce mușterii ceilalți din prăvălie holbau ochii la noi.

Mi se pare că domnișoara Carmencita nu

eră de rasă curată, așa cum susțineă ea, căci am găsit-o mult mai drăguță decât toate femeile din neamul ei, pe cari le întâlnisem până atuncea. Spaniolii spun că pentru a se numi frumoasă, o femeie trebuie să fie definită prin zece adjective, aplicabile câte trei — la fiecare parte a făpturei sale. Bunăoară, femeia are nevoie de trei lucruri negre: ochii, pleoapele și sprâncenele; de trei lucruri fine: degetele, buzele, părul, etc. Cât despre rest, adresați-vă lui Brantome. Tiganca mea nu puteă pretinde la atât de multe perfecțiuni. Pielea ei, foarte moale de altminteri, aveă culoarea arămei. Ochii îi erau oblici, dar minunat de bine tăiați, buzele ei cam groase, dar bine desenate, dădeau la iveală niște dinți mai albi ca floarea de migdal. Părul ei negru și lung, băteă în albastru. Ca să nu vă obosesec cu o descriere prea amănunțită, vă voi spune numai că pentru fiecare defect, ea aveă și o calitate care reeșeă mai tare poate, prin contrast. Frumusețea aceasta eră stranie și sălbatică; chipul ei te uimeă mai întâiu, dar nu-l puteai uita. Ochii ei mai ales aveau o expresiune voluptoasă și feroce în acelaș timp, așa cum n'am întâlnit-o de atunci la

nici o ființă omenească. Ochiu de țigan e ochiu de lup, zice un proverb spaniolesc care denotă o bună observațiune. Dacă n'aveți vreme să mergeți în grădina Plantelor, ca să studiați privirea unui lup, luați aminte la pisică în clipa când pândește o vrabie.

Ar fi fost prea de tot să mi-se dea cu ghiocul într'o cafenea. De aceea rugai pe drăguța mea vrăjitoare să-mi dea voe s'o însoțesc până la dânsa acasă ; ea primi fără greutate, dar mai întâiu de toate dori să știe mersul timpului și mă rugă să-mi fac ceasornicul să sune iarăși.

— Și e într'adevăr de aur ? spuse ea privind-l cu multă băgare de seamă.

Când o pornirăm la drum eră noapte noagră : cele mai multe prăvălii erau închise și străzile aproape deșarte. Trecurăm podul Guadalquivirului și la marginea mahalalei, ne oprirăm în fața unei case care n'avea de fel înfățișarea unui palat. Un copil ne deschise ușa. Tigancea îi spuse câteva cuvinte într'o limbă necunoscută : aflai mai târziu că acea eră limba *rommani* ori *chipe calli*, dialectul țiganilor. Copilul dispărù numai decât lăsându-mă într'o odaie

destul de mare, în care se află o măsuță, două scaunele și un cufăr. Nu trebuie să uit un urciór cu apă, o grămadă de portocale și o legătură de ceapă.

Îndată ce rămaserăm singuri, țigancă scoase din cufăr o pereche de cărți de joc soioase, un liliac uscat, și mai multe obiecte trebuincioase meșteșugului ei. Apoi îmi spuse să însemn o cruce pe mâna ei stângă cu o piesă de monedă și ceremoniile magice începură. Cred că e nefolositor să vă spun și d-tră prezicerile ei; destul că țigăncușa își pricepea meseria.

Din nenorocire, furăm întrerupți în curând. Ușa se deschise deodată cu putere și un bărbat, învelit până la ochi într'o mantă neagră intră în odaie și se răstî la țigancă într'un chip foarte puțin grațios.

Nu înțelegeam ce spune, dar puterea glasului arată că nu eră de loc în toane bune. La vederea lui, gitana nu arată nici nechez nici uimire, ci alergă întru întâmpinarea sa și, cu o iuteală nemai pomenită, îi vorbi ceva în limba aceea misterioasă de care se mai folosise față de mine. Cuvântul *payllo*, adeseori repetat, eră singurul pe care-l pricepeam. Stiam că țiganiii numesc astfel pe

orice om străin de rasa lor. Inchipuindu-mi că erà vorba de mine, mă așteptam la o lămurire, și cu mâna pe piciorul scăunelului adăstam clipa când să-l arunc în capul intrusului. Acesta dete un brânci țigăncei și veni spre mine ; apoi trăgându-se cu un pas înapoi :

— Ah ! d-ta ești, domnule, zise el.

El privii la rândul meu și recunoscu pe prietenul don Joze ; zău. îmi părea rău că nu lăsașem să fie spânzurat.

— Ei ! d-ta ești, voinicule ! strigai râzând silit ; ai întrerupt-o pe domnișoara toemai când îmi vorbeà de niște lucruri foarte noi-tîme.

— Aceiași cum o știu ! Trebuie să se sfârșească odată, țâșni el printre dinți, aruncându-i o privire sălbatecă.

Țiganca urmà să-i vorbească în limba ei. Ea se însufleteà din ce în ce mai tare. Ochiul ei se injectă de sânge și deveni teribil, trăsăturile i se strânseră, bătù din picior. Mi-se părea că-l îndeamnă la ceva și el șovăia. Și am înțeles prea bine de ce erà vorba văzând'o cum își trecea mânușita repede și de mai multe ori pe gât. Pe semne că-l sfătuià să taie gâtul cuivà și totul

mă făcea să cred că la gâtul meu se gândea.

Dar la toată năvala aceia de cuvinte don Joze nu răspunse decât eu vre-o două vorbe scurte și apăsate. Atunci țiganeaua îi aruncă o privire adânc disprețuitoare și așezându-se turcește într'un colț al odăiei, luă o portocală, o curățî și începî s'o mănânce.

Don Joze mă luă de braț, deschise ușa și mă însoți în stradă. Făcurăm vre-o două sute de pași în cea mai mare tăcere.

Apoi arătând eu mâna.

— Drept înainte, zise el și vei da de pod.

Se întoarse apoi și se îndepărtă repede. Când am sosit la hanul meu, nu eram de fel bine dispus. Și ce e mai rău, dezbrăcându-mă, băgai de seamă că îmi lipseă cea-sornicul.

Mai multe pricini mă opriră de a merge a doua zi să reclam furtul d-lui corregidor. Imi isprăvii lucrarea asupra manuscrisului dominicanilor și plecai la Sevilla. După aceea mă înspeiai la Madrid, așa că am fost nevoit să trec iar prin Cordova. Dar nu-mi eră gândul să petrec multă vreme acolo, căci prinsesem pică pe frumosul oraș și pe drăguțele, care se scăldau în Guadalquivir.

Cu toate astea, mai câțiva prieteni, mai câteva comisioane, mă reținură trei sau patru zile în vechea capitală a priiților musulmani.

Cum ajunsei la mânăstirea dominicanilor, mul din sfinții părinți, care arătase în totdeauna un viu interes cercetărilor mele asupra locului unde e așezată Munda, mă întâmpină cu brațele deschise și strigă :

— Lăudat fie numele Domnului ! Bine ai venit, prietene scump. Te credeam cu toții mort și eu, eu ăsta care-ți vorbește, am recitat multe *pater* și *ave* pentru odihna sufletului dumitale ; dar nu-mi pare rău. Așa dar n'ai fost omorât, căci de furt știm c'ai fost furat ?

— Cum așa ? întrebai cu mirare.

— Da ; știi ceasornicul acela frumos pe care-l făceai să sune în bibliotecă, când era vremea să mergem la cor — ei bine ! a fost regăsit și o să ți se înapoeze.

— Mi-aduc aminte... îl perdusem, răspunsei cam zăpăcit.

— Mișelul acela e închis și cum știam că e în stare să împuște pe un om pentru un ban de cinci, n'am mai putut de frică, gândind că te omorîse și pe mafale. Voi merge

cu d-ta la corregidor să-ți înapoeze ceasornicul ca să nu zici în țara d-tale că în Spania nu se face dreptate.

— Vă mărturisesc spusei eu, că mai bine mă lipsesc de ceasornic decât să depui mărturie spre a face să spânzure un biet om care... care...

Oh! nu-ți fie teamă; a făcut destule în viața lui și merită spânzurătoarea. Dar nu, nu va fi spânzurat, e un hidalgo și va fi *garotat*, poimâine fără întârziere. Un furt mai mult ori mai puțin, pentru el tot treaba aia e. De-ar fi furat numai!.. dar a făcut mai multe omoruri, unul mai îngrozitor decât celălalt.

— Și cu îi e numele?

— În țară e cunoscut sub numele de don Joze Navarro, dar mai are un nume base, foarte greu de rostit acela. Este un om care merită să fie văzut și d-ta, care te ocupi de toate obiceiurile unei țări, n'ar trebui să lipsești de a fi față la executarea lui: trebuie să-ți faci o idee de chipul cum sunt pedepsiți mișei în Spania. Acum e în închisoare și părintele Martinez o să te ducă la el.

Dominicianul meu stăruie atât de mult să

fiu și eu față la spânzurarea banditului că nu m'am putut împotrivi. Mersei să-l văd pe prizonier, luai cu mine și un pachet de țigări cu cari credeam să-l înduplec a-mi iertă indiscrețiunea.

Am intrat la don Joze în clipa când își luă dejunul. Imi făcù din cap un semn destul de rece și-mi mulțumì cu politețã pentru darul ce i-l aduceam.

După ce numărã țigările din pachetul pe care i-l înmânasem, alese din ele câteva și îmi înapoiã restul, spunând că numai de atâtea are nevoie.

Il întrebai dacă n'ași putea, cu bani ori prin prietenii mei să-i îndulcesc soarta. Mai întâi dete din umeri și zâmbì cu tristețã ; dar, rãsgândindu-se, mă rugã să plătesc un acatist pentru odihna sufletului său.

— Ai vreã, adãogã el cu timiditate, ai vreã să te rogi și pentru o altã persoanã care te-a insultat ?

— Se 'ntelege dragul meu ; dar nimeni, dupã câte știu, nu m'a insultat în țara asta.

— Imi luã mâna și mi-o strânse cu un aer grav.

Dupã câteva clipe de tăcere, reluã :

— Indrãsnesc să te mai rog ceva... Poate

că întorcându-te în țara d-tale, vei trece prin Navarra, ori prin Vittoria, care nu e așa departe...

— Da, îi răspunsei, de sigur că voiu trece prin Vittoria ; dar e foarte cu putință să fac un ocol și să trec prin Pampeluna și cred că pentru d-ta voiu face bucuros ocolul acesta.

— Ei bine ! la Pampeluna vei vedeà multe lucruri interesante... E un oraș foarte frumos... Îți voiu dà această medalie (îmi arată o medalie mică pe care o purtà la gât), o vei învăli în hârtie... se opri o clipă să-și stăpânească emoțiunea... Și o vei dà, ori o vei trimite unei bătrâne a cărei adresă ți-o voiu însemnà eu... Ii vei spune că am murit, dar nu-i vei spune cum.

Îi făgăduii că-i voiu împlini dorința. L'am revăzut a doua zi și am petrecut cu el o parte din zi. Și din gura lui am auzit tristele întâmplări pe cari le veți citi.

III.

M'am născut, începù el, în Elizondo, în valea Baztanului. Mă numesc don Joze Lizarrabenga și cunoști Spania destul de bine domnule, ca să știi după numele meu că sunt bășe și vechiu creștin. Am toate drepturile să-mi însoțesc numele de *don* și dacă am fi la Elizondo ți-aș arătà genealogia mea pe un pergament.

Părinții mei au voit mai întâiu să mă facă preot și m'au dat la învățătură, dar eu nu m'am ținut de ea. Imi plăceà mult jocul de oină și asta m'a pierdut. Noi ceștialaltți navarezii uităm de orice când jucăm oina.

Intr'o zi, câștigasem și un flăcău din Alava îmi căută ceartă ; ne luarăm numai decât bastoanele cu fier la vârf și-mi omorâi potrivnicul ; dar am fost nevoit să fug din țară. In drum, întâlnei mai mulți soldați și

mă angajai în regimentul de cavalerie din Almanza.

Muntenii se dedau foarte curând cu milităria.

Nu trecu mult și ajunsei brigadier și superiorii mei îmi făgăduiră să mă facă sergent major ; din nenorocirea mea însă, am fost pus de pază la fabrica de tutun din Sevilla. Dacă ai fost la Sevilla, nu se poate să nu fi văzut clădirea aceea mare, afară din oraș, lângă Guadalquivir. Par'că-i văd încă poarta și gheretele corpului de gardă. Spaniolii când sunt de serviciu, joacă 'n cărți ori adorm ; eu, ca navarez isteț ce eram, îmi căutam mereu de lucru. Imi împleteam din fire de lână, un lăntișor ca să-mi anin bandoniera. Deodată camarazii mei rostiră : 'Auziți, sună clopotul ; se 'ntore fetele la lucru. Vei ști, domnule, că în acea fabrică lucrează dela patru până la cinci sute de femei. Ele răsucesc țigările într'o sală mare unde bărbații n'au voie să intre fără un permis special. Și nici n'au ce căută acolo căci femeile, cele tinere mai ales, se desbracă pe vremea căldurilor, până la cămașă. Când se 'ntore lucrătoarele la fabrică, după amiază, tinerii le ațin calea și le spun tot

felul de vorbe dulci. Puținele sunt domnișoarele, cari nu vor să primească vre-o menținută de catifea și amatorii sunt destui. În vreme ce camarazii mei priveau, eu rămăsei locului, pe bancă, lângă poartă. Eram tânăr pe atunci; mă gândeam veșnic la țara mea și nu credeam să mai fie în lume fete drăguțe ca pe la noi, cu fustă albastră și cu coadele pe spate. Afară de asta mă temeam de andaluze, nu mă putusem încă obișnuî cu apucăturile lor: glumeau fără încetare; vorbă serioasă nu le ieșea din gură. Stam așa dar aplecat deasupra lăntșorului ce mi-l împleteam, când auzii lângă mine: Uite și țigancă! Ridicai ochii și o văzui. Eră într'o Vinere: n'am să uit niciodată. Am văzut-o pe acea Carmen, pe care o cunoașteți și în casa căreia v'am întâlnit acum câteva luni.

Purtă o fustă foarte scurtă, care-i lăsau descoperiți ciorapii de mătăsică albă și găuriți; în picioare aveă niște pantofiori de marochin roșu, legați de-o panglică de culoarea focului. Mergea cu manteluța deschisă ca să i se vadă umerii și un buchet mare de flori aninat de cămașă. Avea și-o floare 'n gură și mergea legănându-și șoldu-

rile ca un mânz loșit din hergheliile Cordovei. În țara mea, de-ar fi văzut-o, s'ar fi crucit toată lumea de veșmintele ei. În Sevilla însă trecătorii îi strigau complimente și îi făceau bezele; ea răspundea tuturor, rotindu-și ochii ca la teatru, cu mâna în sold și îndrăzneată nevoe mare, ca o adevărată țigancă. Mai întâiu nu mi-a plăcut de fel, și-mi văzui de treabă; dar, ca femeile și ca pisicile cari când le chemi nu vin și când nu le chiami îți es în cale, ea se opri în fața mea și-mi vorbi:

— Cumetre, îmi zise după rostul andaluzelor, de ce nu-mi dai mie lăntșorul acela să-mi leg cheile dela casa de bani?

— Vreau să-mi leg bandoniera, îi răspunsei eu.

— Bandoniera! strigă ea râzând. Credeam domnișorul că împletești niseai dantele pentru cămașe!

Lumea care eră de față prinse a râde cu hohote; eu mă'nroșisem ca focul și nu știam ce să-i răspund.

— Haide inimioara mea, adaogă ea; fă-mi șapte coți de dantelă neagră pentru mantelută, împletitorule de suflete!

Și luând floarea pe care o ținea în gură,

mă o zvârli cu un bobârnae drept în ochi... Domnule, par'că ar fi tras în mine cu un glonte. Nu știam unde să mă vâr și am rămas nemișcat ca o scândură. După ce intră în fabrică, zării floarea pe care mi-o aruncase la picioare ; nu știu ce-mi veni de mă aplecai și-o ridicai de jos, apoi fără să fiu văzut de camarazii mei, o ascunsei în jilețcă. Cea dintâiu prostie !

După două sau trei ceasuri, mă gândeam încă la toate astea, când deodată un portar cu mutra răvășită ieși din fabrică și se apropie de corpul de gardă. Ne spuse că o femeie fusese omorâtă în sala de țigări și că cră nevoie de soldați. Sergentul îmi zise să iau doi oameni cu mine și să mă duc să văd ce se întâmplase. Am luat doi oameni și am intrat în fabrică. Inchipuește-ți domnule, că intrând în sală, am dat de trei sute de femei, numai în cămașă și cari strigau, urlau, mișcau din mâini și făceau o gălăgie de nu puteai auzi nici tunetul. Intinsă pe jos zăcea o fată plină de sânge, cu două tăieturi în formă de X pe obraji. În fața rănitei, careia toate căntau să-i deie ajutor, o văd pe Carmen ținută de cinci-șase cunetre, Rănita striga ;

— Un duhovnic ! un duhovnic ! mor !

Carmen nu zicea nimic ; ținea numai dinții strânși și rostogolea niște ochi de drac. „Ce este, ce este ?“ întrebau eu. Cu mare greutate aflai ce se întâmplase, căci lucrătoarele vorbeau toate odată. Femeia rănită se lăudase că are destui bani în buzunar ca să-și poată cumpăra un catâr la bălciul din Triana.

Ei aș, zise Carmen care era limbută, nu-ți ajunge oare să mergi călare pe o coadă de mătură ? Cealaltă, atinsă, îi răspunse că ea nu se pricepea la mături, neavând onoarea să fie țiganeă, nici fiica lui Satan și că domnișoara Carmencita va face în curând cunoștință cu cavalerul ei și anume atunci, când domnul corregidor o va trimete la primblare și doi feciori la spate, cari s'o apere de muște. „Ei bine, îi zise Carmen, dacă ești așa bună creștină, stai să-ți fac o eruce pe obraz“. Și... un doi, îi creștă obrazii cu vârful cuțitului care îi servea să taie capetele la țigări.

Cazul era limpede ; o luai pe Carmen de braț ; — Surioară, îi zisei cu politețe, trebuie să mă urmezi. Ea îmi aruncă o căutătură ca și cum m'ar fi recunoscut ; dar îmi zise cu

un aer resemnat: — Să mergem. Unde e manteluța mea? — Ea și-o puse pe cap în așa fel ca să nu i se vază decât unul din ochii ei mari, și urmă, blândă ca un mielușel, pe cei doi soldați. Ajunși la corpul de gardă sergentul-major ne spuse că vină ei eră mare și că trebuia s'o ducem la închisoare. Tac, eu am fost însărcinat s'o însoțesc. O așezai între doi soldați și eu mergeam la urmă, așa cum se cuvine unui brigadier. Am pornit pe drum, spre oraș. Mai întâi țiganca tăcù din gură; dar în strada Șearpelui — știi strada aceea care își merită numele din pricina multelor ei întorochieturi — în strada Șearpelui ea lăsă să-i lungece manteluța pe umeri, și să-mi arate chipul încântător și întorcându-se spre mine pe cât putù mai mult, întrebă:

— Domnule ofițer, unde mă duci?

— La închisoare, biata mea copilă, îi răspunsei cu blândete, așa cum trebuie să vorbească un bun soldat cu prizonierii și mai ales cu o femeie.

— Vai de mine! ce mă fac eu? Domnule ofițer, aibi milă de mine. Ești așa de tânăr, așa de frumos!...

(Apoi îmi șopti: Lasă-mă să fug și o să-ți

‘dau o bucată de *barlachi*, care o să facă pe toate femeile să înnebunească după d-ta.

— *Barlachi*, domnule, e piatra iubirei pe care o întrebuințează țigăncile la tot felul de farmece. Dacă pui în paharul unei femei vin alb amestecat cu puțin praf din această piatră, ea nu ți se mai împotrivește. Ii răspunsei foarte serios :

— Să nu ne mai pierdem vremea cu vorbe zadarnice ; trebuie să mergi la închisoare ; așa e poruncă și n’am ce-ți face.

Noi ceștilalți din țara bască, avem un accent pe care spaniolii îl recunosc foarte bine. Și nici Carmen nu întârziă să priceapă că veneam din provincie. Știi, domnule, că țiganii, neavând patrie, călătoresc pretutindeni, vorbesc toate limbile și în Portugalia, în Franța, în provincie, în Catalonia, ori și unde, ei sunt ca la dânsii acasă ; chiar cu maurii și cu englezii se înțeleg destul de bine. Carmen vorbea limba bască :

— *Laguna em bihotsarena*, camarad al sufletului meu, îmi zise ea deodată, ești de pe la noi ?

Limba noastră, domnule, este așa de frumoasă, că atunci când o auzim în țară

străină, ne joacă inima în piept... Aș vrea să am un duhovnic din satul meu, adăogă încetișor banditul.

După o tăcere el urmă :

— Sunt din Elizondo îi răspunsei în limba bască, foarte mișcat auzind'o că-mi vorbește limba.

— Și eu sunt din Etchalar, zise ea. (Etchalar e la patru ceasuri departe de noi). Niște țigani m'au luat la Sevilla. Am lucrat la fabrica de tutun ca să strâng bani de drum, cu cari să mă întorc în Navarro la maică-mea care n'are pe nimeni altul afară de mine ! Ah ! de-aș fi iară acasă, în fața muntelui alb ! Am fost insultată pentru că nu sunt și eu din țara asta de pungăși și de vânzători de portocale stricate : toate acele femei erau furioase pe mine, că le-am spus că toți fanfaronii din Sevilla cu cuțitele lor n'ar speria pe un flăcău dela noi. Camarade, prietene, nu vrei să faci nimic pentru o femeie din satul tău ?

Miște, domnule, în totdeauna a mințit. Fata asta n'a spus o vorbă adevărată în viața ei ; dar când îmi vorbea, o credeam ; nu puteam altfel. Vorbea limba bască foarte stricat și eu o credeam navareză ; și doar

ochii și gura ei, și culoarea pielii, arătau că eră țigancă. Eram nebun, nu mai luam seama la nimic. Imi spuneam că dacă niseai spanioli s'ar fi încumetat să vorbească rău de țara mea: le-aș fi ciopârțit obrazul așa cum făcuse și ea camaradei ei. Scurt, par'că eram beat; am început să spui prostii și eram gată să le și fac.

— Dacă ți-aș dà brânci și dacă ai cădeă, consăteanul meu, urmă ea în limba bască, soldații aștia doi nu m'ar puteă oprî...

Atunci uitai de poruncă, uitai de ori ce și zisei :

— Ei bine, prietena, consăteanca mea, încearcă și sfânta Fecioară a Munților să-ți vie într'ajutor !

Treceam tocmai în fața unei ulițe înguste, cum sunt atâtea în Sevilla. Carmen se întoarse deodată și-mi dete un pumn în piept. Mă lăsai să cad pe spate. Cu o săritură ea trecu peste corpul meu și începui să alerge. Ce piciorușe ne arată ea, ce pulpe! Eu mă ridicai numai decât; dar îndreptai lancea în așa fel, ea să astup calea camarazilor mei cri se repeziseră după ea. Am început să fug, și ei doi după mine; dar prinde-o dacă poți ! Ne eră și greu cu pintenii,

cu lancea și cu săbiile noastre ! In mai puțină vreme decât vorbesc, prinsa noastră se făcù nevăzută. Dealtmintrelea toate cunetele din mahala țineau cu Carmen și-și băteau joc de noi, arătându-ne drumurile neadevărate. După ce rătăcirăm încoace și încolo, ne văzurăm siliți să ne întoarcem la corpul de gardă.

Oamenii mei, pentru a nu fi pedepsiți, spuseră că țiganka îmi vorbise în limba bască ; și într'adevăr prea erà curios lucru ca o lovitură de pumn a unei fetișcane să poată doborâ un voinic ca mine. Toate astea îmi hotărâră soarta. Am fost degradat și aruncat pentru o lună în închisoare. Erà cea dintâiu pedeapsă a mea, de când făceam armata. Adio galoanele de sergent major, pe cari crezusem că le și am.

La început, închisoarea mă întristă foarte mult. Intrând în armată mi-am închipuit că voi fi cel puțin ofițer. Longa, Mina, compatrioții mei, sunt amândoi căpitani generali : Chapolangarra, care e și un negro ca Mina și care, tot ca el, s'a refugiat în țara d-tale. Chapolangarra a fost colonel și am jucat de nenumărate ori oină cu frate-său, care erà un biet om ca și mine

Acum îmi spuneam : zadarnic e serviciul pe care l-ai făcut înainte de pedeapsă. Iacă-te însemnat rău de tot ca să te pui iar bine cu șefii trebuie să muncești de zece ori mai mult ca până acum ! Și pentru ce sunt pedepsit ! Pentru o țigăncușe care și-a bătut joc de mine și care, în clipele astea săvârșește desigur vre-o hoție în vre-un colț al orașului. Cu toate astea mă gândeam mereu la dansa. Și, mă crezi domnule ? eiorapii ceia găuriți, pe cari mi-i arătase când a luat-o la fugă, îmi jucau fără încetare în fața ochilor. Priveam prin gratiile închisoarei, în stradă, și niciuna din femeile, cari treceau nu-mi părea așa de nostime ca drăcoaică ceia de fată. Și apoi, fără de voe, simțeam parcă mirosul floarei, pe care mi-o aruncase și care doar se vestejise de tot. Dacă sunt vrăjitoare pe lume, desigur că fata ceia a fost una din cele mai strașnice.

Într-o zi intră la mine temnicerul :

— Iată ce-ți trimite verișoara d-tale, zise el.

Am luat pâinea cu multă uimire, căci n'aveam nici o verișoară în Sevilla. Poate că au greșit oamenii de pe aici, îmi spusei privind-o. Eră foarte bună și miroseă așa

de plăcut încât, fără să mă mai gândesc la nimic, hotărâi s'o mănânc. Voind însă s'o tai, cuțitul meu se izbî de ceva tare. Mă uit și văd o pilă mică englezească, care fusese ascunsă în cocă, înainte să se ducă pâinea la copt. Lângă pilă găsii o piesă de aur, de doi piaștrii. Fără îndoială că eră un dar dela Carmen. Pentru cei din neamul ei libertateà este totul pe lume și ar fi în stare să deà foc unui oraș ca să nu steà o zi la închisoare. Dealtmintrelea cumătra eră șireată și trimițându-mi acea pâine își bătuse joc strașnic de temniceri. Intr'un ceas ași fi putut pili gratiile și cu cei doi piaștrii mi-aș fi schimbat uniforma în strae orășenești. Căci îți poți închipui că un om ca mine, care a căutat de atâtea ori cuiburile de vultur pe înălțimile stâncilor, nu s'ar fi sinchisit de cele treizeci de picioare, cari despărțeau fereastra de stradă. Dar nu voiam să fug, țineam încă la onoarea mea de soldat și mi-ar fi părut o crimă să dezertez. Fapta Carmenitei mă mișcă. Când ești în închisoare îți face totdeauna bine gândul că un prieten se ocupă de searta ta. Doar piesa de aur mă cam jignî ; ași fi voit să i-o dau înapoi ; dar unde să-mi

găsesc creditorul ? Lucrul nu erà de fel ușor.

Credeam cã voi u puteã îndurã orice după ceremonia degradãrei ; dar mai aveam de suferit o umilire ; când am eșit din închisoare am fost tratat ca un simplu soldat și pus la corvoadã. Nici nu știti ce chin e acesta pentru un om de inimã. Aș fi vrut mai bine sã fiu împușcat ; în cazul acesta mergi cel puțin sigur, în fruntea soldaților ; simți cã ești cinevã și cã lumea te privește.

Am fost pus de pazã la poarta coloneiului. Colonelul erà tânãr, bogat și îi plăcea sã petreacã. În casa lui veneau toți ofițerii tineri, un mare numãr de burghezi și după cum se spuneã, o mulțime de actorițe. Mie însã mi se pãrea cã întreg orașul se adunase la poarta lui ca sã se uite la mine. Iatã cã sosește trãsura colonelului cu feciorul pe caprã. Și pe cine vãd scoborãndu-se din ea ?... pe țigãncușã. De data asta erã gãtitã numai în panglici și în aurãrii : cu rochie de mătase, cu pantofi albaștri și peste tot flori și galoane. În mãnã ținea o tamburină. Cu dânsa mai veniserã douã țigãnci : una tânãrã și cealaltã

bătrână, apoi un țigan bătrân cu chitara ca să le cânte și ele să joace. Știi că de multe ori se aduc țigăncile în saloane ca să joace jocuri țigănești și adesea și pentru altceva.

Carmen mă recunoscù și schimbaram o privire. Ași fi vrut să fiu la o sută de picioare sub pământ.

— *Agur laguna* (bună ziua camarade) zise ea. Domnule ofițer, parcă ai fi un vistavoi.

Și înainte ca eu să-i fi putut răspunde, ea dispărù în casă.

Mosafirii erau adunați cu toții și eu toată mulțimea lor puteam vedeà prin zăbrele ce se petreceà înăuntru. Auzeam castanietele, toba, râsete și strigăte de bravo; câte odată zăream capul ei când sărea cu tamburina. Ii mai auzeam pe ofițeri spunându-i niște lucruri cari mă făceau să roșese. Nu știu ce răspundeà ea. În ziua aceea, mi se pare, am început s'o iubesc deabinelea; căci îmi veni de vre-o câteva ori să intru și să bag sabia în pântecile tuturilor acelor domnișori care-i spuneau necuviințe. Chinul meu dură o oră; apoi țiganii eșiră și se urcară în trăsură.

Când trecu pe lângă mine, Carmen mă privi cu ochii de foc și-mi șopti :

— Consătene, de ți se face vre-o dată dor de o friptură bună, să te duci să iei masa în mahalaua Triana, la Lillas Pastia.

Apoi se avântă în trăsură cu ușurința unei căprioare ; vizitiul dete bice catârilor și întreaga ceată plecă nu știu unde.

Numai decât după serviciu mă dusei la Triana, după ce mă răsesem și mă îmbrăcasem ca de paradă. Am găsit-o la Lillas Pastia, un hangiu bătrân, țigan negru ca un maur și la care mulți orășeni veneau să mănânce pește fript, mai ales de când ședeà acolo Carmen.

— Lillas, zise ea cum dete cu ochii de mine, astăzi nu mai fac nimic ; și mâine e zi ! Hai, consătene, să ne plimbăm.

Se'nvâlî cu manteluța peste cap și eșirăm în stradă, fără să știm încotro să ne îndreptăm.

— Domnișoară, îi zisei, cred că trebuie să-ți mulțumesc de un dar pe care mi l-ai făcut pe când eram în închisoare. Pâinea am mâncat-o ; cu pila mi-am ascuțit lancea, și o păstrez ca o amintire dela d-ta ; dar banii ți-i înapoiez. Iată-i.

— Nu mai spune ! Ai păstrat banii ? strigă ea izbucnind în răs. Cu atât mai bine, că azi nu prea sunt bogată ; dar ce-are aface ? Câinele care caută găsește oase. Hai să păpăm totul. Tu-mi faci cinste.

O luarăm înapoi spre Sevilla. În strada Șearpelui ea cumpără vre-o șase portocale pe care mi le puse în batistă. Mai departe cumpără pâine, un cârnat și o stieluță de meizanilla ; apoi intră la un cofetar.

Acolo, aruncă pe tejghea piesa de aur, pe care i-o înapoiasem, încă una pe care o scoase din buzunar și vre-o câteva monede de argint ; însfârșit, ceru să-i dau tot ce-aveam la mine. Nu mai aveam decât vre-o câțiva bani, pe cari îi dădui, rușinos că n'aveam mai mult. Credeam la început că are de gând să cumpere toată prăvălia. Ea luă tot ce găsi mai frumos și mai scump ; prăjituri, fructe zaharisite, pe cari mi le dete să le duc într'o pungă de hârtie. Cunoști poate strada Candilejo, unde se află un cap de statuie al regelui don Pedro cel drept. Strada aceea ar fi trebuit să-mi dea de gândit. Ne oprirăm în fața unei case vechi. Dânsa intră în alee și bătù la geam. O țigancă, neagră ca Satana, ne deschise

ușa. Carmen îi spuse câteva vorbe țigănește. Mai întâiu baba mormăi. Ca s'o îmbuneze, Carmen îi dete două portocale, un pumn de bomboane și o lăsă să guste din vin. Apoi își puse manteluța pe umeri, o petrecu pe bătrână afară din odaie trase zăvorul și începù să joace și să râdă ca o nebună, strigând mereu :

— Tu-mi ești *rom* (bărbat), eu îți sunt *romi* (nevastă).

Eu, rămăsei în mijlocul odăii, cu brațele încărcate de târgueli. Ea le aruncă pe jos și îmi sări de gât strigând :

— Imi plătesc datoriile ! îmi plătesc datoriile ! asta e legea țiganilor !

Ah ! domnule, ziua aceea ! ziua aceea ! când mă gândesc la ea, o uit pe cea de mâine.

Câtevâ clipe banditul tăcù ; apoi își aprinse țigara și urmă :

Petrecurăm toată ziua împreună mâncând, bând și ceălalte. După ce mâncă bomboanele ca un copil de șase ani, ea luă cele ce-i mai rămaseră și le îndesă în ulciorul de apă, al bătrânci. „Am să-l fac șerbet“ zise ea. Apoi luă fructele zaharisite și le turti de părete. „Pentru muște ; ca să ne

lase în pace". Și câte prostii n' a mai făcut !
I-am spus că aș vrea s'o văd jucând ; dar
n'avea castaniete. Atunci luă singura far-
furie a bătrânei, o sparse'n bucăți și iat-o
jucând țigănește și izbind bucățile de por-
țelan între degete, ca pe niște adevărate cas-
taniete de abanos ori de fildes. O viață în-
treagă și nu mi s'ar fi urât lângă fata aceea.
Dar se lăsase seara și auzeam tobele bă-
tând retragerea.

— Trebuie să mă duc la cazarmă ca să
fiu acolo la apel, îi zisei.

— La cazarmă ? îmi răspunse ea cu dis-
preț ; nu cumva ești o vită și te lași dus
la grajd ? Dar slab de înger ești tu, măi
băete ! Ai o inimă de pui de găină.

Am rămas, cu toate că știam că m'aș-
teaptă carcera. Dimineața, ea mi aminti că
trebuie să ne despărțim.

— Ei, acum Jozetto, spuse ea, m'am achi-
tat față de tine. După legea noastră nu-ți
datoroz nimic ; nu suntem noi oare *payllto* ?
Dar ești băiat drăguț și mi-ai plăcut. Sun-
tem chiți. Bună ziua.

O 'ntrebai când ne vom revedea.

— Când vei fi puțin mai deștept îmi răs-
punse râzând. Apoi cu un glas mai serios :

Știi tu, dragul meu, că mi-e ca și cum te-ași iubi? Dar asta nu poate să țină multă vreme. Câinele și lupul nu se prea înțeleg între dânșii. Poate că dându-te în legea Egiptului aș consimți să-ți fiu romi. Dar ce tot spun eu! nu se poate așa ceva. Ascultă-mă bine, măi băete, e mai nimerit așa. Să știi că l'ai întâlnit pe dracu; pe dracu, da; el nu e întotdeauna negru și nici nu ți-a frânt oasele. Sunt eu îmbrăcată în lână dar nu's de loc miel. Ai face chiar bine să te închini. Ei, înc'o dată, rămas bun; nu te mai gândi la Carmencita; ea ar fi în stare să te însoare cu o văduvă cu picioarele de lemn 1)

Tot vorbind, trăgea de bârna cu care închisese ușa; cum ajunsese în stradă își învâli capul în manteluță și dispărură.

Adevăr grăise. Ar fi fost mai cuminte să nu mă mai fi gândit la ea; dar în ziua pe care o petrecurăm împreună în strada Candilejo, tot la ea îmi eră mințile. Mă plimbam toată ziua prin oraș, nădăjduiam s'o întâlnesc. Intrebam de ea pe bătrână și pe hangiu. Și una și altul îmi răspundeau că

---

1) Spânzurătoarea,

plecase în Portugalia. De sigur. Carmen îi învățase să mă mintă așa, lucru în care l'am și aflat. Cu câteva săptămâni mai târziu, eram de gardă la una din porțile orașului. Nu departe de acea poartă, se făcuse o gaură în zid, la care se lucră ziua și care era păzită noaptea de soldați din cauza contrabandiștilor. În timpul zilei îl văzusem pe Lillas Pastia tot dând târcoale corpului de gardă și vorbind cu câte unii din camarazii mei; toți îl cunoșteau căci nu odată mâncaseră pește fript în hanul pe care îl ținea. El se apropia de mine și mă întrebă de nu cumva aveam noutăți dela Carmen.

— Nu, îi răspunsei.

— Ei bine, cumetre o să ai în eurând. Și nu se înșelă. Peste noapte am fost însărcinat eu cu paza spărturei din zid. Cum se retrase brigadierul văzui o femeie înaintând spre mine. Inima îmi spunea că era Carmen. Cu teate astea, strigai:

— La o parte. Nu e voie să treci!

— Ia nu-l mai face pe grozavul, îmi zise ea arătându-și chipul...

— Tu ești, Carmen?

— Da, consătene. Să vorbim puțin dar bine. Vrei să câștigi un duro? O să vie

niște oameni cu pachete; lasă-i să treacă.

— Nu, răspunsei. Nu-i pot lăsa. Așa mi-e porunca.

— Ce poruncă! ce poruncă! În strada Candilejo nu te mai gândeai la ea.

— Ah! făcui eu, înfiorat de acea amintire, atunci aveam pentruce să uit de poruncă; dar nu vreau să iau bani dela contrabandiști.

— Atunci hai să mai mâncăm odată la bătrâna Doroteia. Vrei?

— Nu! îi spusei eu glasul înnăbușit. Nu pot.

— Biiine. Dacă ești așa de încăpățânat știu eu ce să fac. Am să-i propun ofițerului tău să meargă cu mine la Doroteia. Rămămas bun, pui de găină. Ce-am să mai râd în ziua când vei fi spânzurat!

Am avut slăbiciunea s'o chem înapoi. I-am făgăduit că o să las să treacă tot neamul țigănesc numai ea să mă răsplătească așa cum doream. Dânsa îmi jură că se va ține de vorbă chiar a doua zi și dete fuga să-și vestească prietenii cari se aflau la doi pași de acolo. Erau cinci printre cari și Pastia și toți încercați cu mărfuri engrezești. Carmen stătea la pândă. Ne înțele-

serăm cu ea ca îndată ce se apropie cineva să sune din castaniete. Dar contrabandiștii își făcură treaba fără să fie stânjeniți de nimeni.

A doua zi m'am dus în strada Candilejo. Așteptai multă vreme. Carmen veni târziu. Eră posomorâtă.

— Nu-mi plac oamenii cari se lasă a fi rugați, zise ea. Întâia oară mi-ai adus un serviciu și mai mare fără să te tocmești. Eri ai stat la tocmeală. Nu știu nici eu de ce am venit căci nu te mai iubesc. Ține, iată un duro pentru osteneală.

Cât p'aci să-i arunc piesa în cap — cu mare greutate m'am stăpânit să n'o bat. Ne-am certat un ceas întreg și am plecat furios. Am rătăcit multă vreme prin oraș, umblând de colo până colo ca un nebun, apoi intrai într'o biserică și așezându-mă în colțul ei cel mai întunecos, mă podidiră lacrimile. Deodată auzii o voce la spatele meu:

— Lacrimi de soldat! am să-mi fac din ele o băutură fermecată.

Ridicai ochii și o văzui pe Carmen.

— Ei bine, consătene, încă ești supărat pe mine? îmi spuse ea. Se vede că te iubesc mult, căci de când ne-am despărțit nu știu

ce-î cu mine. Haidem, eu îți cer acum să vii în strada Candilejo.

Ne împăcaram; dar Carmen avea toane, așa cum e vremea pe la noi. Cu cât străluce soarele mai tare, cu atât se apropie mai mult furtuna de munții noștri. Imi făgăduise să mai vie odată la baba Doroteia, dar n'a venit. Și Doroteia o ținea într'una că plecase pentru niște treburi în Egipt.

Eu însă nu-i mai dam crezare ci o căutam în toate părțile. De douăzeci de ori pe zi treceam pe strada Candilejo. Într'o seară aflam la Doroteia, pe care aproape o îmbălzisem cinstind-o din când în când cu câte un pahar cu vin și cu rachiu, -- într'o seară mă aflam tocmai la dânsa, când deodată intră Carmen, însoțită de un tânăr locotenent din regimentul nostru.

-- Pleacă iute, îmi zise ea în limba bască.

'Am rămas uluit cu sângele elocotind de furie.

— Ce cauți aici? îmi zise locotenentul.

Hai, șterge-o degrabă!

Nu puteam face nici un pas; eram ca paralizat. Ofițerul furios că nu mă retrăgeam și văzând mai ales că nu-l salutasem, mă apucă de guler și mă scutură cu putere. Eu,

nu mai țin minte ce i-am răspuns. Iși scoase sabia, și eu pe a mea. Bătrâna mă apucă de braț și locotenentul mă isbi cu arma în frunte; uite, port și acum semnul. Mă dădui înapoi și cu o smucitură o trântii pe Doroteia pe spate; apoi, cum locotenentul mă urmărea, am întins spada și l'am străpuns. Atunci Carmen stinse lampa și îi spuse Doroteei pe țigănește s'o ia la fugă. Fugii și eu pe stradă și începui să alerg fără să știu încotro. Mi se părea că cineva mă urmărește. Când îmi revenii în fire dădui cu ochii de Carmen care nu mă părăsise.

— Ce năzdrăvan îmi ești! îmi zise ea, numai de prostii de ții. Adu-ți aminte ce ți-am spus: că eu aduc nenorocire, dar liniștește-te, nu te teme când ai de prietenă pe gitana. Mai întâiu pune-ți batista asta pe cap și dă-mi centironul tău. Așteaptă-mă aici, în cinc minute sunt înapoi.

Carmen dispărură și mi-aduse peste puțin o mantă vărgată pe care nu știu de unde o luase. Mă sfătui să-mi scot uniforma și-mi puse mantaua peste cămașă. Imbrăcat astfel, și legat cu batista la cap semănam cu un țaran din Valencia, cu unul din acei

tăranii cari vin la Sevilla să-și vândă grâul. Apoi mă duse într'o casă, la fel cu aceea a Doroteiei, într'o străduță îngustă. Carmen, împreună cu o altă țigancă, mă spălară și-mi legară rana mai bine decât un chirurg; după aceea îmi dădură să beau ceva dintr'o ceașcă; în curând adormii întins pe o saltea.

Se vede că acele femei amestecaseră în băutura vreo doftorie adormitoare căci nu mă deșteptai decât a doua zi foarte târziu. Capul mi-eră îndurerat și aveam friguri. Incet-încet îmi amintii de groaznica întâmplare din ajun. După ce-mi pansară rana, Carmen și prietena ei, șezând amândouă pe niște scăunele lângă mantaua mea, începură să se sfătuiască în limba lor; țineau parcă o consultațiune medicală. Apoi mă asigurară amândouă că mă voiu vindeca curând, dar că trebuie să părăsesc Sevilla cât de iute cu putință, căci dacă ași cădea în mâinile soldaților m'ar împușcă fără întârziere.

— Măi băcte, îmi spuse Carmen, hotărăște-ți și tu o cale. Acum că nu te mai poți întoarce la regiment trebuie să chibzuești cum să-ți câștigi vieța. Ca să te faci hoț

de buzunare ești prea prost ; dar ești sdravăn și voinic ; dacă te lasă inima mergi pe malul mării și fă-te contrabandist. Nu ți-am spus eu că din pricina mea ai să fii spânzurat ? Mai bine spânzurat decât împușcat. De altmintrelea dacă vei ști cum să te porți vei trăi ca un prinț până când vei fi prins de grăniceri.

Așa mă sfătui dracul cela de fată să-mi aleg calea mea cea nouă și drept vorbind după cele întâmplate nu-mi rămâneă nimic alt de făcut. Ce să-ți mai spun, domnule ? Carmen mă hotărî fără multă greutate. Mi se părea că viața sbuciumată de contrabandist mă va alipi și mai mult de dânsa. De acum înainte, puteam fi sigur de ea.

Auzisem adesea ori vorbindu-se de anume contrabandiștii, cari străbăteau Andaluția călări pe cai iuți, cu carabina în mână și cu iubita lor alătura de dâșii. Când îi spuneam toate astea, ea râdea de se ținea de coaste și-mi răspundeă că nimic nu-i mai frumos decât o noapte petrecută în lagăr, atunci când fiecare rom se retrage cu romia lui sub corturile țigănești.

— In munți, îi ziceam, am să fiu sigur de

tine! Acolo n'ai să mai găsești locotenenți care să voiască a te împărți cu mine.

Ah! ești gelos, îmi răspundeă. Cu atât mai rău. Ce prost ești însă! Nu vezi tu că te iubesc, pentru că nu ți-am cerut nici odată bani până acum?

Când vorbeă astfel îmi veneă s'o strâng de gât.

Ca s'o scurtez domnule, Carmen îmi făcū rost de niște strae orășenești așa că am putut eși din Sevilla fără să fiu recunoscut. Pastia îmi dete o scrisoare către un negustor de rachiuri care locuia în Xerez și la care se adunau contrabandiștii. Am fost prezentat acelor oameni al căror șef, numit Dancairezul mă primi în trupa lui. Plecarăm spre Gaucin unde Carmen ne dăduse întâlnire. Când „se făcea treaba“ ea ne serveă de spion și nu știu să fi fost altul mai bun ca dânsa. Carmen se 'ntorceă tocmai din Gibraltar unde pusese toate la cale pentruca un proprietar de navă să ne transporte spre coaste niște mărfuri englezești. Am mers să așteptăm acele mărfuri lângă Estenopa, ascuseserăm o parte din ele în munți; restul îl luarăm la Ronda. Carmen o luase într'acolo înaintea noastră.

Tot ea ne sfătui când să intrăm în oraş. Această d'intâi călătorie şi altele încă după ea, au fost norocoase. Viaţa de contrabandist îmi plăcea mai mult decât viaţa de soldat ; acum, puteam face lui Carmen daruri multe. Aveam o ibovnică şi bani. Remuşcări nu simţeam de loc. Pretutindeni eram bine primiţi ; tovarăşii mei se purtau cu mine frumos şi-mi arătau chiar o deosebită consideraţiune. Şi ştiţi de ce ? fiindcă omorîsem un om şi nu toţi se puteau lăuda cu o asemenea faptă. Dar ceea ce-mi plăcea mai mult în noua mea viaţă e c'o vedeam pe Carmen mai des. Ea îmi arătă mai multă prietenie ca oricând ; cu toate astea, în faţa tovarăşilor se ferea să arate că e ibovnica mea ; pe mine însu-mi mă pusese să jur pe ce am mai scump că nu le voi spune nimic din apucăturile ei.

Eram atât de slab faţă de dânsa încât mă supuneam tuturor dorinţelor ei. De altmintelega, acum, pentru prima oară, mi se înfăţişă ca o femeie cinstită şi eram destul de naiv să cred că se 'ndreptase.

Trupa noastră care se compunea din opt sau zece oameni, nu se adună la olaltă decât în clipe hotărîtoare ; de obicei eram răs-

pândiți câte doi, câte trei, prin sate și orașe. Fiecare din noi se dădea drept meșteșugar ; unul erà arămar, altul geambaș, cu eram negustor de mărunțișuri și nu mă prea arătam prin orașe din pricina întâmplărei din Sevilla. Intr'o zi, sau mai bine zis într'o noapte ne dăduserăm întâlnire cu toții mai jos de Veger. Dancairezul și cu mine, ajunserăm înaintea celorlalți la locul hotărît. Părea foarte vesel.

— O s'avam un tovarăș mai mult, îmi spuse el. Carmen a dus la bun capăt o faptă din cele mai istețe. L-a scăpat pe rom-ul ei, care zăcea în închisoarea din Tarifa.

Pricepeam destul de bine țigănește și cuvântul de rom mă făcù să sar în sus.

— Cum ! bărbatul ei ! așa dar e măritată ? îl întrebai pe căpitanul nostru.

— Da, îmi răspunse el, cu Garcia Chiorul, un țigan tot atât de dibaciu ca și dânsa. Bietul băiat își făcea osânda în galere. Carmen însă l-a zăpăcit atât de mult pe chirurgul vasului, încât a răușit să-și scape bărbatul. Ah ! fata asta face toate paralele ; de doi ani se tot încearcă să-l scape. Nimic nu i-a răușit însă până ce nu s'a schimbat

chirurgul maior. Se vede că l-a amețit curând de tot pe maiorul cel nou.

Îți închipuești ce plăcere mi-a pricinuit această veste. În curând îl văzui și pe Garcia Chiorul, cea mai urâtă lighioană născută din țigani, negru la chip, și mai negru la suflet Garcia era cel mai mare mișel pe care-l întâlnisem în viața mea. Carmen veni împreună cu dânsul; îi spunea *rom* în fața mea, dar să fi văzut ce ochi făcea, ce strâmbături când n'o vedeă Chiorul. Eram mânios și toată noaptea aceia nu-i vorbii nici un cuvânt. Dimineața, ne strânseram lucrurile și o porniserăm deja pe drum când băgarăm de seamă că vre-o doisprezece călăreți erau pe urmele noastre. Să fi văzut ce mutre făceau fanfaronii aceia de andaluzi, cari se lăudaseră mai înainte că dau foc lumii! Fiecare fugea încotro vedeă cu ochii. Numai Dancairezul, Garcia, un băiat drăguț din Ecija, care se numea Remondado și Carmen nu-și pierdură capul. Ceilalți descălecaseră și se strecuraseră prin poteci pe unde caii nu-i puteau urmări. Nici noi nu ne puteam lua dobitoacele, de aceea încercăram pe umeri partea cea mai bună a prăzii noastre și ne încercăram să

ne ascundem printre stânci. Umblam pe lângă prăpăstii deabușelea, împingând baloturile cu marfă în fața noastră. În vremea asta inamicul trăgea în noi: atunci auzii și eu pentru întâia oară gloanțele șuerându-mi pe la urechi; dar n'am simțit nici o frică. Când ești lângă o femeie, pe care o iubești îți bați joc și de moarte și de tot. Am scăpat cu toții afară de bietul Ramendado, care primi un glonte în rinichi. Arunca pachetul și mă încercai să-l duc.

— Dobitocule! îmi strigă Garcia; ce vrei să faci cu un stârv? omoară-l deabinelea în loc să pierzi pachetul cu ciorapii de lână.

— Lasă-l încolo! îmi strigă Carmen.

Oboseala mă sili să culec pentru moment corpul la adăpostul unei stânci. Garcia înaintă spre el și îi descărcă carabina în cap.

— Așa! n'are să-l mai recunoască nimeni de acum, zise el privind fața mortului, sfâșiată de douăsprezece alice mari.

Iată, domnule, ce viață frumoasă duceam. Seara o petrecurăm cu toții pe marginea unui râu, sleiți de oboseală, nemâncăți și aduși la neputința de a înainta din pricina pierderii catârilor noștri. Dar ce făcù infernalul acela de Garcia? Scoase un pachet de

cărți din buzunar și începù să joace cu Daucairezul la lumina unui foc de surecele pe care-l aprinseră. Eu stam în timpul ăsta culcat pe jos și privind la stele mă gândeam la Ramendado în locul căruia ași fi vrut să fiu. Carmen ședeà lângă mine, trosneà din ceastanete și cântă. Apoi, apropiindu-se ca și cum ar fi dorit să-mi spună ceva la ureche mă sărută de vre-o câteva ori fără voia mea.

— Ești dracul gol! îi spusei.

— Da, îmi răspunse ea.

După puține ceasuri de odihnă ea plecă la Garcia și a doua zi de dimineată un mic păzitor de capre ne aduse pâine. Am rămas pe loc toată ziua și la noapte ne apropiarăm și noi de Gaucin. Așteptam vești dela Carmen; nimeni, nu ne dete însă de știre ce făcè. Pe la revărsatul zorilor văzurăm un om ducând de căpăstru un catâr, pe care călăreà o femeie bine îmbrăcată, cu umbreluța deschisă; o fetiță care părèa a-i fi servitoare veneà în urma ei călare pe alt catâr. Garcia ne spuse:

— Iată doi catâri și două femei! Parcă ni-i-ar trimite însuși sfântul Nicolae; mi-ar fi plăcut mai bine patru catâri; dar ce să fac? mă mulțumesc și eu atât.

Își luă carabina și coborâ către potecă ascunzându-se prin burueni. Dancairezul și cu mine îl urmarăm de aproape. Când furăm nu prea departe de catâri, ne arătarăm și strigarăm călăuzei să se oprească.

Femeia dete și ea ochii cu noi; dar în loc să se înfricoșeze, — numai îmbrăcăminteaa noastră ar fi speriat pe oricare altă — în loc să se înfricoșeze izbueni în răs :

— Ah! ce *lillipendi*! (dobitoci); m'au luat drept o *erani* (femea cinstită).

Erà Carmen, dar atât de bine îmbrăcată că nu-mi veneà să cred că erà ea.

Se dete jos de pe catâr și vorbi cât-và încetșor cu Dancairezul și cu Gracia.

Apoi îmi zise :

— Puiule, ne mai vedem noi înainte să fii spânzurat. Plec spre Gibraltar, pentru afacerile Egiptului. O s'auziți de mine în curând.

După ce ne vorbi de un loc unde să ne adăpostim timp de câteva zile, ne despărțirăm.

Fata ceia erà providența cetei noastre. În curând ne trimise ceva bani, dar și o veste bună care erà mai mult decât bani : în ziua cutare doi milorzi englezi vor plecà

din Gibraltar spre Grenada, pe cutare drum. Englezii purtau cu ei mulți guinei. Garcia voi să-i omoare; Dancairezul și cu mine ne împotrivirăm. Le luarăm numai banii, ceasoarnicele și cămășile de care aveau mare nevoie.

Ei, domnule, e atât de ușor să devii hot de drumul mare! Îți pierzi capul după o muiere, te bați pentru dânsa. Ți-ai omorât protivnicul, te ascunzi prin munți și din contrabandist te faci tâlhar fără să-ți dai seama cum. Ne închipirăm că după afacerea de lângă Gibraltar, locul nu mai eră sigur pentru noi și ne înfundarăm în sierra de Ronda. Mi-ai vorbit de Joze-Maria; ei bine, acolo i-am făcut cunoștință. Iși ducea peste tot ibovnică după dânsul. Ibovnica lui eră o fată drăguță, cuminte, modestă, cu apucături frumoase; niciodată n'am auzit vorbă urâtă din gura ei — și eră atât de credincioasă!... În schimb el o nenoroceă. Umblă după toate femeile ce-i ieșau în cale, se purtă urât cu dânsa, și câteodată îl făcea și pe gelosul. Odată a înjunghiat-o cu cuțitul. Ei bine, ea-l iubi mai mult decât înaintea. Așa sunt femeile, andaluzele mai cu seamă. Aceia eră mândră de cicatricea pe

care o avea pe braț și o arătă ca pe o po-doabă. Și apoi, Joze-Maria era cel mai ur-râcios camarad din lume!... Intr'o afacere pe care o întreprinserăm împreună el făcù ce făcù și își luă tot câștigul iar noi ne aleserăm cu osteneală și cu primejdiă. Dar îmi reiau povestea. Dela Carmen nu mai veneà nici o veste. Dancăirezul ne spuse :

— Unul din noi trebuie să meargă la Gi-braltar ca să vadă ce mai e cu dânsa ; tre-bue să fi pus ea ceva la cale. M'aș duce eu dar preà sunt cunoscut la Gibraltar.

Chiorul zise :

— Și pe mine mă cunoaște pe acolo ; câte renghiuri n'am jucat Racilor¹⁾ — și cum n'am decât un ochiu nu's greu de re-cunoscut.

— Așa dar trebuie să merg eu ? zisei la rândul meu, încântat la gândul căm s'o re-văd pe Carmen. Atunci, ce trebuie să fac ?

Ceilalți mă sfătuiră :

— Du-te pe mare, ori pe la Sfântul Roe, cum îți va plăcea mai bine. Când vei fi la

---

¹⁾ Nume pe care poporul din Spania îl dă englezilor din pricina culoarei și unifor-meii lor.

Gibraltar întrebă la port unde șade o negustoreasă de ciocolată, pe care o chiamă Rollana : dela ea vei află noutăți despre Carmen.

Ne înțeleseserăm să plecăm cu toții la sierra de Gaucin ; tovarășii mei vor rămâne acolo și eu mă voi duce la Gibraltar prefăcut în vânzător de fructe. La Ronda, unul de ai noștri îmi făcù rost de un pașaport ; la Gaucin mi se dete un măgar ; îl încărcai cu pepeni și cu portocale și o pornie la drum. Ajuns la Gibraltar aflai că Rollana, foarte cunoscută de altminterea, murise ; și pricepu, atunci de ce nu mai aveam vești de la Carmen. Imi dusei măgarul în grajd și, luându mi portocalele, dădui o raită prin oraș ca să le vând chipurile, dar de fapt ca să întâlnească vre-un obraz cunoscut. Pe acolo întâlnești pungăși veniți din toate părțile lumii ; par'că e turnul lui Babel ; la fiecare zece pași auzi vorbindu-se o altă limbă. Am întâlnit pe mulți țigani dar nu mă preă încredeam în ei ; îi cercetam, mă cercetau. Și unii și alții priceperăm că eram niște pungăși ; nu știam însă dacă făceam parte din aceeași ceafă. Trecură două zile de alergături zadarnice și

nu aflai nimic de Carmen; făcusem ceva târgueli și mă pregăteam tocmai să mă întore la tovarășii mei când, plimbându-mă pe stradă, într'un apus de soare, auzii o voce de femeie strigându-mă dela o fereastră: Hei, negustorul!... Ridicai capul și o văzui pe Carmen, plecată peste un balcon, lângă un ofițer îmbrăcat în roșu, cu epoleții de aur, cu părul creț, ca un adevărat milord. Dânsa, era îmbrăcată de toată măreția; pe umeri avea un șal scump, în păr un pieptene de aur și peste tot numai mățăsurii; și, ca în totdeauna, râdea. Englezul, într'o spaniolească stricăță, îmi strigă să mă urec sus, deoarece coconița dorea să cumpere portocale, și Carmen îmi spuse în limba bască:

— Urec-te și nu te miră de nimic.

Și într'adevăr, nimic din partea ei nu trebuia să mă mire. La ușă stă un servitor englezesc, înalt, pudrat, care mă duse într'un salon superb. Carmen îmi grăi repede în limba bască:

— Nu știi un singur cuvânt spaniolesc și nu mă cunoști.

Apoi, întorcându-se către englez:

— Îți spuneam eu? L'am cunoscut în-

dată ce e un basc; să auzi ce limbă curioasă. Cât pare de prost, nu e așa? Par'că e o pisică prinsă într'un dulap.

— Și tu, îi zisei în limba mea, ești o cocotă nerușinată și tare poftă am să te izbesc peste obraji, față de craiul tău.

— Craiul meu! spuse ea; mult te-ai gândit la asta? Și ești gelos de dobitoacul ăsta? Te-ai prostit mai mult de cum erai înainte să ne întâlnim în strada Candilejo. Nu vezi tu, prostule și tâmpitul, că fac acum niște afaceri minunate? Casa asta e a mea; banii Racului vor fi ai mei; îl duc de nas; am să-l duc acolo de unde nare să mai iasă niciodată.

— Și eu îți spun, în răspunsei, că dacă mai îndrăznești să faci afaceri de felul ăsta, am să te silesc să te astâmperi.

— Ei așa! Dar ce ești rom-ul meu de-mi poruncești? Dacă Chiorul îmi dă voce ce te amesteci tu? Ar trebui să fii mulțumit că ești singurul meu *minchorrô*¹⁾.

— Ce spune? întrebă englezul.

— Că-i e sete și ar bea ceva.

---

¹⁾ Amant.

Și se trânti pe canapea răsând cu hohote de traducerea ei.

Când râdea fata asta, domnule, nu eră chip să i te împotrivești. Toată lumea râdea după ea. Englezul acela înalt începù să râdă și el, ca un dobitoac, și porunci să mi se aducă de băut.

Și în vreme ce beam :

— Vezi inelul pe care-l are în deget ? întrebă ea ; dacă aș vrea l-aș face să ți-l dea ție.

Eu îi răspunsei :

— Aș da un deget de al meu ca să fiu cu milordul tău în munți, numai noi amândoi și cu câte o machila în mână.

— Machila ? ce înseamnă asta ? întrebă englezul.

— Machila, spuse Carmen tot răsând, vră să zică portocală. Ce cuvânt schimonosit, nu este așa ? Spune că ar vrea să te facă și pe d-ta să mănâncei machile.

— Așa ? spuse englezul. Ei bine, mai adă și mâine machile.

Pe când stam de vorbă, servitorul intră în odaie și vesti că masa eră gata. Atunci englezul se ridică, îmi dete un piastru și

de te brațul Carmencitei, ea și cum dânsa n'ar fi putut merge singură.

Carmen, tot răsând îmi spuse :

— Băete dragă, nu te pot invita la masă, dar mâine, cum vei auzi toba de paradă, să treci pe aici cu portocalele. Vei găsi o cameră mai bine mobilată decât aceea din strada Candilejo, și te vei convinge că încă sunt Carmencita ta. Apoi vom pune la cale afacerile din Egipt.

Nu-i răspunsei nimic; cum ajunsei pe stradă englezul îmi strigă de sus :

— Să aduci mâine machile ! și auzii râsetul lui Carmen.

Plecai neștiind ce să fac ; în noaptea aceea nu închisei ochii și dimineața eram atât de furios împotriva acestei înșelăciuni, încât mă hotărâi să plec din Gibraltar fără s'o mai revăd ; dar la prima bătae de toba, îndrăzneala mă părăsi ; luai iute coșul cu portocale și dădui fugă la Carmen. Perdelele la fereastră erau întredeschise și văzuî ochiul ei negru cum mă pândeă. Servitorul îmi dete numai decât drumul ; Carmen îl trimise în oraș și îndată ce furăm singuri ea izbucni în hohote paternice de râs și mi sări de gât. Niodată n'o văzu-

sem așa de frumoasă. Gătită ca o madonă, parfumată... mobile de mătase, perdele brodate... ah !... și eu ca un hoț ce eram.

Mînchorrô ! îmi spuneă Carmen, tare aş vrea să sparg totul de aci, să dau foc casei și să mă înfund în sierra.

Și... ce mângâeri !... și ce râsete !... și ea !... N'am văzut om în lume făcând atâtea mai-muțării. Apoi deveni serioasă.

— Ascultă, îmi zise ; e vorbă de englezul meu. Am de gând să-l fac să mă petereacă până la Ronda, unde am o soră care e călugăriță. (Aci noui hohote de răs).

O să trecem printr'un loc, pe care ți-l voiu numi. Năpustiți-vă asupra lui ; dați-i la cap, măi băeți ! Cel mai bun lucru ar fi să-l trimeteți la moșu-său, dar, adaogă ea eu un zâmbet de demon care mă înfioră — știi tu ce ar trebui să facem ? Chibzuiți așa fel ca Chiorul să apară cel dintâiu în fața lui ; voi, rămâneți mai în urmă ; Racul e viteaz și trage bine cu pistolul... Mă înțelegi ?..

Și izbucni într'un hohot de răs înfiorător.

— Nu, fi răspunsei : îl urăsc pe Garcia, dar mi-e tovarăș. Poate că într'o zi te voiu

scăpă de el ; vreau însă să mă socotesc cu Chiorul așa cum se obișnuște în țara mea, Nu sunt egiptean decât întâmplător ; și pentru anumite lucruri voi rămâne întotdeauna un cinstit navarez, cum spune proverbul.

Ea reluă :

— Ești un prost, un adevărat *payllo*. Parcă ai fi piticul acela care se crede mare fiind că scupă departe. Nu mă iubești — dute'ncolo.

Când îmi spuneă : dute 'ncolo. îi făceam pe plac. Ii făgăduii să mă 'ntore la tovarășii mei și cu toții să-l așteptăm pe englez ; la rândul ei, îmi făgădui că se va preface bolnavă până în clipa când o fi să părăsească Gibraltarul pentru a se duce la Ronda. Am mai rămas două zile în Gibraltar. Ea avu îndrăzneală să se travestească și să vie să mă vadă în hanul unde locuiam. După aceia plecai ; îmi aveam și eu planul meu. Dancairezul și Garcia mă așteptau.

Petrecurăm noaptea într'o pădure în jurul unui foc de brad, care ardea de minune. Ii propusei lui Garcia să jucăm o partidă de cărți. El primi. La a doua par-

tidă îi spusei că joacă cu cărțile măsluite ; începù să râdă. Atunci îi aruncai cărțile în nas. El vroî să se repeadă la carabină ; eu pusei piciorul pe dânsa și îi spusei : „Am auzit că știi să te joci cu cuțitele mai bine decât cel mai îndemânatie pungaș din Malaga — vrei tu să te măsoari cu mine ?“ Dancairezul încereă să ne despartă. Garcia promise dela mine vre-o câteva lovituri de pumn.

Mânia îi dete îndrăzneală ; își scoase cuțitul și eu pe al meu. Ii spuserăm amândoi Dancairezului să ne lase în pace și văzând că nu e chip altfel, el se dete deoparte. Garcia, eră îndoit ca o pisică gata să se repeadă la un șoarece. Pălăria o ținea în mâna stângă ca să se apere cu dânsa, cuțitul îl ținea cu dreapta.

Așa e lupta andaluză. Eu, mă așezai ca un navarez ce sunt, drept în fața lui, cu brațul stâng ridicat, cu piciorul stâng înaintea ; cuțitul îl țineam dealungul pulpei piciorului drept. Mă simțeam mai puternic ca un uriaș. El se repezî la mine ca o săgeată ; mă răsucii pe piciorul stâng și mă dădui la oparte din calea lui ; apoi îi înfipsei cuțitul în gât — cu atâta putere în

cât mă pomenii cu mâna sub bărbia dușmanului. După aceea răsucii arma așa de tare încât se rupse. Se sfârșise! Cuțitul eși din rană asvârlit de o țâșnătură de sânge, groasă ca brațul. Chiorul căzù pe nas, ne-mișcat.

— Ce ai făcut? mă întrebă Dancairezul.

— Ascultă, îi răspunsei, nu mai erà chip să trăim împreună. O iubesc pe Carmen și vreau să fie numai a mea. Dealtmintrelea Garcia erà un mișel; adu-ți aminte cum s'a purtat cu bietul Ramendado. Am rămas numa noi amândoi, dar suntem amândoi băeți buni. Vrei tu să-mi fii prieten pe viață și pe moarte?

Dancairezul îmi întinse mâna. Erà un om ca de vre-o cincizeci de ani.

— Fi-ți-ar dragostea de răs! strigă el. Dacă i-ai fi cerut-o pe Carmen și-ar fi vândut-o pentru un piastru. N'am rămas decât noi doi: ce să facem mâine dimineață?

— Lasă pe mine, îi răspunsei. Acum nu îmi mai pasă de nimic.

Il îngroparăm pe Garcia și ne mutarăm tabăra cu vre-o două sute de pași mai încolo. A doua zi Carmen și englezul ei, trecură pe acolo călări pe doi catări și ur-

mați de un servitor și de stăpânii catârilor. Ii spusei Dancairezului.

— Pe englez, lasă-l pe mâna mea. Vezi tu de ceilalți; nu poartă arme cu ei.

Englezul era viteaz. Dacă nu l-ar fi împiedicat Carmen, m'ar fi ucis. Scurt, în ziua aceea o cucerii pe Carmen pentru a doua oară și cea dintâiu grije a mea a fost s'o vestese că era văduvă.

Și după ce-i povestii cum se petrecuseră lucrurile:

— Vei fi în totdeauna un *lillipendi*! îmi spuse ea. Garcia era mai voinic decât tine. Lupta ta navareză e o prostie și el a pus la răcoare pe alții, mult mai grozavi de cum ești tu. Se vede că i-a fost dat să moară. O să-ți vie și ție rândul.

— Și ție, îi răspunsei, dacă n'ai să fii pentru mine o adevărată romi

— Ce-o fi să fie, zise ea: am citit de multe ori în drojdia de cafea că noi o să murim împreună. Cum ne-o fi scris!

Și troznî din castaniete, așa cum făcea de obicei când voia să-și genească vre un gând urât din minte.

Când vorbești de propria ta ființă uiti de celelalte. Toate amănuntele astea te pli-

tisese, fără îndoială, dar sunt pe sfârșite. Viața noastră țină astfel mai multă vreme. Dancairezul și eu mică aduserăm în banda noastră câțiva tovrăși mai siguri și mai voinici decât cei dintâi. Ne ocupam cu totii de contrabandă și -- trebuie să-ți mărturisesc -- câte odată am prădat și la drumul mare; dar asta numai la cea din urmă extremitate și când nu puteam face altfel. Noi însă nu-i loveam pe călători ci ne mulțumeam numai să le luăm banii. Timp de câteva luni am fost mulțumit de Carmen; ne era foarte folositoare căci ne prevestea de orice mișcare a puterii, bă ne și înștiința când și cum trebuie să „operăm“. Ea stătea când în Malaga, când în Cordova, când în Grenada; ajungea însă un singur cuvânt din parte-mi ca să vie să trăiosească cu mine, în vreo ventă izolată, ori prin munți. Odată numai, la Malaga, mă cam neliniști. Știam că tot dă târcoale unui negustor foarte bogat căruia se pregătea desigur să-i joace festă ca englezului dela Gibraltar. Cu toate încercările ce le făcu Dancairezul ca să mă eprească, intrați în Malaga, ziua în nămiaza mare, o căutai pe Carmen, o găsi și o luai

cu mine. În ziua aceea avurăm o lungă explicațiune.

— Știi tu, îmi zise ea, că de când ești rom-ul meu cu adevărat, te iubese mai puțin ca atunci când mi-erai numai minchorrô? N'am poftă să-m poruncești tu. Tot ce doare e să fiu liberă și să fac ce-mi place mie. Bagă de seamă și nu mă scoate din sărite. Dacă nu mă lași în pace, am să găsească vre-un băiat bun, care să-ți facă ție ce ai făcut și tu Chiorului.

Danăirezul ne împacă; dar ne spusese atâtea vorbe crude încât ne-au rămas la inimă. Patru după aceea mi se întâmplă o nenorocire. Am fost surprinși de poteră. Danăirezul și doi tovarăși fură omorâți în fața mea; alți doi au fost prinși de soldați. Eu am fost greu rănit și dacă n'aș fi avut un cal minunat aș fi căzut în mâinile soldaților. Zdrobit de oboseală, cu un glonte în trup, am mers de m'am ascuns în pădure, eu și singurul tovarăș ce-mi mai rămăsese. Dându-mă jos de pe cal am leșinat; credeam c'o să mor acolo în mărăciniș, ca un iepure rănit. Tovarășul meu mă duse într'o grotă, pe care o cunoșteam și plecă s'a caute pe Carmen. Ea era

la Grenada ; cum a auzit de întâmplareă
mea a dat fuga la mine. Timp de cinci-
sprezece zile nu m'a părăsit nici o clipă. Nu
închideă cebii nopți întregi ; și m'a îngri-
zit cu o dragoste și cu o bunătate fără de
păreche. Când patui să mă țin pe picioare
mă duse la Grenada, în cea mai mare taină.
Tigani găsese pretutindeni adăpost sigur,
și petrecui mai bine de șase săptămâni în-
tr'o casă depărtată de vre-o zece pași de lo-
cuința corregidorului care mă căută. Nu o-
dată mă uitai prin crăpăturile perdelelor
și-l văzui pe stradă. Insfâșit mi se făcù mai
bine ; dar pe patru-mi de durere mă străbă-
tuseră mii de gânduri și mă hotărâi să mă
îndreptez și să-mi schimb felul vieții. I-am
vorbit Carmenei de planul meu de-a pă-
răsi Spania și de a trece în Lumea Nouă
unde să trăesc în chip cinstit. Ea 'și bătù
joc de mine.

— Nu suntem făcuți noi să semănăm po-
rumb, îmi spuse ea ; soarta noastră e să
trăim pe socoteala bogăților. Bine că
adasei aminte ; uite-am pus la cale o afa-
cere cu Nathan ben-Iosef din Gibraltar. Are
niște baloturi de bumbac și așteptă să-i le
trecem. Știe că ai scăpat teafăr și se bizue

pe tine. Ce ar spune prietenii noștri din Gibraltar dacă nu te-ai ține de vorbă față de ei ?

Mă lăsați convins și mă apucați iar de urâcioasa mea negustorie.

În vremea cât stătusem în Grenada erau acolo curse de tauri, la cari se ducea și Carmen. Când se întorcea acasă vorbea mult de un picador foarte îndemânată pe care-l chema Luca. Carmen știa numele calului său precum și cât îl costă vesta lui brodată. Eu nu băgai de seamă nimic. Juanito însă, tovarășul care mi mai rămăsese îmi spuse după câteva zile că o văzuse pe Carmen împreună cu Luca la un negustor din Zacatin. Incepui să bănuiesc ceva. O întrebai pe Carmen ce fel și pentru ce făcuse cunoștință cu acest picador.

— Cu băiatul ăsta, îmi răspunse ea, am putea face o groază de afaceri. A câștigat numai la curse, o mică două sute de reali. Una din două : ori punem noi mâna pe bani ori îl înrolăm în armata noastră, mai ales că e voinic și plin de îndrăzneală. Cutare și cutare au murit și ai nevoie să-i înlocuești. Ia-l cu tine.

— Nu-mi trebuie, îi răspunsei, nici bani

nici persoana lui și te oprește să-i mai vorbești.

— Ia seama, îmi zise ea ; e destul să mă oprești dela un lucru pentruca eu să mă grăbesc să-l fac.

Din fericire picadorul plecă spre Malaga și eu mă apucaii să trec baloturile cu bumbac ale ovreiului. Expediția a fost greă ; am avut de furcă cu ea și Carmen deasemenea. Așa că-l uitasem pe Luca, poate că și Carmen îl uitase, cel puțin în clipele acelea. Pe vremea aceea, domnule, te-am întâlnit pe d-ta întâiu lângă Montilla și apoi în Cordova. Nu-ți voi mai vorbi de cea din urmă întâlnire a noastră ; știi poate mai mult decât mine. Carmen ți-a furat ceasul ; ea voia să-ți fure și banii și mai ales inelul acela pe care l porți în deget și care, îmi spuneai dânsa, e un inel magic de care, aveai mare nevoie. In seara aceea ne-am certat ca niciodată. Am lovit-o. Carmen plânsu și plânse. O vedeam plângând pentru întâia oară și asta mă zguduî grozav. Ii cerui ertare, dar ea rămase tot posomorâtă și când plecai spre Montilla n'a vrut să mă sărute. Mi-eră inima plină de jale când, după trei zile, veni la mine veselă și sprintenă, ca un sticlete,

Totul eră uitat ne-am iubit ca în cele dintâiu zile ale întâlnirei noastre. Când să ne despărțim ea îmi spuse :

— E o serbare la Cordova și mă duc și eu s'o văd. Am să-i bag de seamă pe toți cari vor plecă de acolo cu bani și am să vin să ți-i spun. Nu e așa ?

O lăsaî să plece. Rămas singur mă gândii la serbarea aceea și la brusca schimbare a dispozițiunei lui Carmen. De sigur că s'a răzbunat, îmi zisei, fiindcă ea a făcut cel dintâiu pas spre împăcare. Un țăran îmi spuse că la Cordova sunt și tauri și deodată sângele începù să-mi fiarbă în vine. Plecai repede, ca un nebun, și iată-mă la cursa de tauri. Intrebai care eră Luca ; oamenii mi-l arătară și o recunosci și pe Carmen care-l privea. Mi-a fost deajuns s'a văd numai pentru ca să fiu sigur de cele întâmplate. Luca îi făcea o curte aprinsă, așa cum prevăzusem. El smulse cocarda 1) celui dintâi taur și o întinse Carmenei care

1) Cocarda este înfiptă în pielea taurului printr'un ac cu gămălie și e culmea galanteriei de a smulge această cocardă de pe taurul încă în viață, pentru a o oferi unei femei.

o prinse numai decât de păr. Taurul însă se însăreacă să mă răsbune. Luca fù trântit de pe cal, calul îi căzù pe piept și taurul trecù peste amândoi. Când mă uitai după Carmen, ea dispăruse. Mi-eră cu neputință să plec și eu numai decât ; îmbulzeala eră mare și am fost silit să aștept până la sfârșit. După aceea mă întorsei în casa unde ai fost d-ta și am rămas într'un colț mut și posomorît toată seara și o parte din noapte. Pe la două dimineața veni și Carmen ; când mă văzù părù mirată.

— Vino cu mine, îi spusei,

— Ei bine, îmi răspunse, să mergem.

Pusei șeaua pe cal o luai pe Carmen alături de mine și călătorirăm toată noaptea fără a ne spune un singur cuvânt. La ivirea zorilor ne oprirăm în fața unei vente izolate lângă locuința unui pusnic. Acolo îi zisei Carmencitei :

— Ascultă ! Vreau să uit totul. Nu-ți voi face nici o imputare ; dar jură-mi un lucru : să mă urmezi în America și să te porți bine de acum înainte.

— Nu, răspunse ea cu glasul aspru, n'am poftă să plec în America ; mă simt aici destul de mulțumită.

— Fiindcă ești lângă Luca, nu e așa? Ei bine află că dacă s'o vindecă chiar, Luca n'are să îmbătrânească... La urma urmelor, ce am eu cu el? M'am săturat tot omorându-ți amantii: pe tine am să te omor!

Ea mă privi drept în ochi cu căutătura ei sălbatecă și grăi:

⊥ — Știu bine că de mâna ta am să mor. Când te am văzut pentru întâia oară, întâlnisem cu câteva clipe mai înainte pe un preot tocmăi când eșeam de acasă. Și în noaptea asta când eșeam din Corvada, n'ai văzut tu nimic? Un iepure a trecut drumul tocmăi sub picioarele calului tău. Ce e scris e scris.

— Carmencito, o întrebai, nu mă iubești?

Nu-mi răspunse nimic. Ședeă turește pe o rogojină și tot trăgea pe pământ linii cu degetul.

— Hai să schimbăm viața, Carmen, îi spusei cu glas rugător. Hai să plecăm undeva departe și să trăim acolo alături unul de altul. Știi că avem îngropați sub un stejar, nu departe de aci, mai multe săculețe cu bani... Și apoi avem fonduri și la ovreii lui Iosef.

Ea începù să zâmbescă și zise,

— Intâiu eu, și apoi tu. Știu că așa trebuie să se întâmple.

— Gândește-te, mai adăogai ; sunt la culmea răbdării și a curagiului meu ; hotărăște-ți soarta, ori ți-o voiu hotărî eu.

O părăsii și începui să mă plimb în jurul locuinței pusnicului. Il găsii pe pusnic rugându-se. Am așteptat să-și sfârșească rugăciunea ; aș fi vrut să mă rog și eu, dar nu eram în stare s'o fac. După ce sfârși, mersei drept la dânsul.

— Părinte, îi spusei, vrei d-ta să te rogi pentru o ființă, care se află într'o mare primejdie.

— Eu mă rog pentru toți întristații lumii îmi răspunse.

— Ai putea să rostești o rugăciune pentru sufletul cuivă, care se va înfățișa în curând dinaintea Tatălui ceresc ?

— Da, îmi răspunse el privindu-mă țintă. Și cum citea pe chipul meu ceva tainic, se încereă să mai afle ceva despre mine.

— Imi pare că te-am văzut, îmi spuse. Pusei un piastru pe bancă.

— Când vei roști rugăciunea ? îl întrebai.

— Peste o jumătate de oră. Ia spune-mi, tinere, nu cumvă ai ceva pe suflet, care te

chinuește ? de ce nu vrei s'ascuți sfaturile unui creștin ?

Jalea îmi cântă atât de tare în inimă de-mi venea să plâng. Ii spusei c'o să mă întore și fugii de-acolo. Mă culcai pe iarbă și rămăsei întins acolo până ce auzii clopotele sunând. Atunci mă apropiai, dar nu intrai în bisericuță. După ce isprăvi rugăciunea, mă întorsei la venta. Nădăjduiam că voi găsi pe Carmen plecată ; putea foarte bine să fugă, luându-mi calul — dar o regăsi. Voiă să arate că nu-i e frică de nimic. Cât am lipsit eu, ea își desfăcuse volanul rochii de unde scosese plumbul pentru a-l topi. Am găsit-o în fața unei măsuțe cu ochii țintă într'o strachină cu apă în care turnase plumbul. Era atât de cufundată în această lucrare încât nici nu băgă de seamă întoarcerea mea. Aci luă o bucată de plumb și-l privea cu tristea, sucindu-l în toate părțile, aci descântă mineralul în vreme ce o pomenea pe Maria Padilla, ibovnica lui don Pedro care a fost, zice-se *Bari Crallisa*, adică marea regină a țiganelor.

— Carmen, îi spusei, vrei tu să mergi cu mine ?

Ea se ridică dintr'un zbuțnet, lăsă toate

baltă și-și puse manteluța pe cap gata de plecare. Mi se aduse calul, o așezai pe Carmen lângă mine și plecărăm.

— Așă dar, Carmena mea iubită, îi zisei după ce merserăm câtva, tu mă urmezi, nu este așă ?

— Te urmez la moarte, dacă vrei, dar de trăit n'am să mai trăiesc cu tine.

Eram tocmai într'o vâlcea singuratecă ; îmi oprii calul.

— Poposim aici ? mă întrebă ea.

Și dintr'o săritură fù pe pământ. Iși scoase manteluța, o aruncă pe jos și rămase nemșcată cu plumbul în șold, cu ochii țintă într'ai mei.

— Văd bine că vrei să mă omori, zise ea : așă a fost să fie : — dar n'am să mă plec niciodată.

— Te rog, îi spusei fii mai îngăduitoare. Ascultă-mă bine ! trecutul este uitat. Cu toate astea, știi bine că tu m'ai pierdut ; pentru tine am devenit eu hoț și ucigaș... Carmen ! Carmena mea ! lasă-mă să te scap și să scap și eu împreună cu tine.

— Joze, îmi răspunse ea, ceea ce-mi ceri tu e cu neputință. Nu te mai iubesc ; tu mă iubești încă și de aceea vrei să mă omori.

Aș putea prea bine să te mint, dar nu vreau să fac așa ceva. Intre noi totul s'a sfârșit. Imi ești *rom* și ai dreptul să-mi iei viața; dar Carmen va fi întotdeauna liberă. Țigancă m'am născut, țigancă vreau să mor.

— Il iubești dar pe Luca? o întrebai.

— L'am iubit, da, ca și pe tine, o clipă, mai puțin poate. Acum nu mai iubesc pe nimeni și-am pică pe mine că te-am iubit pe tine.

Mă aruncaii la picioarele ei, îi luai mâinile și îi le udaii cu lacrimi. Ii amintii toate clipele de fericire, pe care le petrecuserăm împreună. Ca să-i fiu pe plac îi făgăduii să rămân tâlhar. Și aș fi făcut orice pentru ea, domnule, orice; mi-aș fi vândut sufletul numai să fiu iubit de dânsa!

Ea-mi spuse:

— Să te iubesc încă, mi-e cu neputință. Să trăiesc cu tine, nu mai vreau.

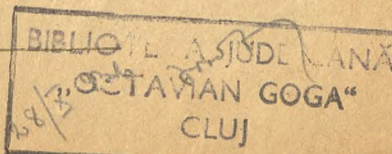
M'a năvălit furia. Mi'am scos cuțitul. Aș fi dorit s'o înspăimânt ca să-mi ceară iertare, dar femeia aceea era un demon.

— Pentru cea din urmă oară, îi strigai, vrei tu să rămâi cu mine?

— Nu! nu! nu! făcu ea bătând cu piciorul în pământ.

Scoase un inel din deget, pe care i-l dăruisem eu și-l aruncă în mărăcinis.

Am lovit de două ori cu cuțitul Chiorului — căci i-l luasem atunci când îi scurtai zilele. La a doua lovitură Carmen căzù fără să strige. Par'că văd încă ochiul ei mare și negru privind-mă țintă ; apoi se turbură și se închise. O jumătate de ceas rămâsei buimăcit în fața moartei. Apoi îmi adusei aminte de o dorință a ei cum că ar vrea să fie înmormântată într'o pădure. Ii săpai o groapă cu cuțitul și o băgai înăuntru. Căutai mult timp inelul până ce-l găsii. Il aruncai și pe el în groapă, o astupai la loc și înfipsei o cruce pe mormânt. Poate că n'am făcut bine cu asta. După aceea mă ureai pe cal și galopai până la Cordova. M'am predat celui dintâi corp de gardă care-mi eși în cale. Am declarat acolo că uciseseam pe Carmen, dar n'am vrut să spun ce făcusem cu trupul ei. Pusnicul eră un sfânt ! De sigur, s'a rugat pentru dânsa ! Biata copilă !... N'a fost ea de vină, ei țigani cari o crescuseră astfel.

DAPPON.

Nr.

LEI

1300

44. Emile Zola. — Două nuvele.
45. Ioan Slavici. — Educația Rațională.
46. Ioan Slavici. — Educația Fizică.
47. Leon Tolstol. — Amintiri dela Sevastopol. Vol. I.
48. Leon Tolstol. — Amintiri dela Sevastopol. Vol. II.
49. Sextil Pușcariu. — Cinci ani de mișcare literară.
50. Dr. I. Duscian. — Tuberculoza.
51. André Theuriet. — Mă-nunchiul de rugioare.
52. Miriam Harry. — Nuvele arabe.
53. C. Flammarion. — Erupția vulcanului Krakatoa.
54. Adalbert de Chamisso. — Minunata poveste a lui Petre Schlemil.
55. Nicolae Gogol. — Poveste.
56. Douglas Jerrold. — Muștrările Doamnei Căudel.
57. I. Slavici. — Educațiunea Morală.
58. Ernest Renan. — Pagini alese.
59. J. M. Guyau. — Pentru părinți și copii.
60. H. Macpherson (Jun). — Astronomie populară.
61. Ivan Turghenief. — Asia.
62. Honore de Balzac. — Albert Savarus.
63. Virgil Caraiuan. — Domnița Ilina.
64. D'Annunzio, Zuccoli, Ojetti. — Nuvele.
65. André Theuriet. — Prăvălia la doi crapi.
66. Emile Zola. — Cum mo oamenii.
67. Ivan Turghenief. — Intâlnire iubire.
68. E. de Amicis. — Din timpărăția iubirei.
69. André Theuriet. — Amintiri și Nuvele.
70. H. Taine. — Despre natura operei de artă.
71. Henry Murger. — Balade.
72. Artur Gorovei. — Datinele noastre la nuntă.
73. Liviu Marian. — Sufilete stinghere.
74. Maxim Gorchi. — Conovałow.
75. Xavier de Maistre. — Siberiana.
76. I. Boteni. — In zile de vacanță.
- 77—78. Ivan Turghenief. — Apele primăverii.
79. N. Cehov. — Nuvele.
80. Prof. Dr. Petrini-Galatz. — Tratamentul general al Sifilisului.
- 81—82. E. de Amicis. — Constantinopolul.
83. H. de Balzac. — Colonelul Chabert.
84. C. Flammarion. — Cataclismul din Martinica.
85. Voltaire. — Micromegas.
86. I. Slavici. — Românii din Ardeal.
87. J. M. Guyau. — Spre mai bine.
88. H. Zschokke. — Ionatan Frock.
89. A. Dumas-Fils. — Diana de Lys.
90. H. Taine. — Despre producerea operei de artă.

- 92. Silvio Pellico. — Ani de temniță. Vol. I și II.
3. Xavier de Maistre. — Călătorie împrejurul odăii mele.
- 95. Clara Tschudi. — Tineretea Mariei Antoaneta. Vol. I și II.
96. I. Boteni. — Drumuri.
97. Sacher Masoch. — Buni și răi.
98. Sacher Masoch. — Creditorii.
99. Chateaubriand. — Atala.
100. Dr. Th. Mironescu. — Cura de slăbit și de ingrășat.
- 101—102. C. Flammarion. — Urania. Vol. I și II.
103. Oscar Wilde. — Pescarul și sufletul său.
104. I. Ciocărlan. — Ipimă de mamă.
105. Emilie Tailler. — Succesul în viață.
106. Al. Dumas-Tatăl. — Maistrul Adam Calabrezul.
- 107—108. Edmont About. — Grecia de azi. Vol. I și II.
- H. Sienkiewitz. — Doamna Elzen.
- 111. Charles Lane Poor. — Sistemul solar. Vol. I și II.
2. Goethe. — Hermann și Dorothes.
3. Ivan Turghenief. — Faust.
4. Tit Liviu. — Legende Eroice.
15. Theodor Simons. — Pașini Romane.
16. H. de Balzac. — Amorul mascal.
117. M. Lungianu. — La Cruci.
118. Edgar Poe. — Povestiri Extraordinare.
119. Voltaire. — Prințesa din Babilon.
120. Carl Ewald. — Icoane din viața plantelor și animalelor.
121. V. Vereșaghin. — Amintiri din Războiul dela 1877.
122. Pietari Păivărinta. — Numele finlandeze.
123. Ouida. — O frunză în vijelie.
124. Leon Tolstoi. — Povestiri populare.
125. Al. Dumas-Fiul. — Un pachet de scrisori.
- 126—127. — L. Tolstoi. — Cazacii.
128. C. Mendes. — Romanul roșu.
129. M. Gorki. — Suflete de nădăduite.
130. N. Vaschide. — Somnul și visele.
- 131—132. Tit-Liviu. — Războiul Romanilor cu Hanibal.
133. B. Constant. — Pribeagul.
134. George Ohnet. — Jale și bucurie.
135. Saltikov-Scedrin. — Povesti.
136. Al. Cazaban. — Rozica.
137. H. B. Stowe. — Coliba lui Moș-Toma.
138. Al. Dumas-Tatăl. — Cei doi studenți.
139. Voltaire. — Povestiri.
140. Carl Ewald. — Icoane din viața plantelor și animalelor

**EREȚI CATALOGUL CĂRȚILOR LITERARE ȘI ȘTIINȚIFICE
„CARTEA ROMÂNEASCĂ”, CARE SE DĂ GRATUIT.**